

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 795.

CHICAGO, ILL., 7. decembra (December 7th), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Mirovne konference. *Lausanne, Moskva, Amsterdam.*

V Lausanne, Švica, zboruje stara diplomacija in kuje novo podlago za "mir" na bližnjem vzhodu. Sevreska pogodba, sklenjena med zavezniki na eni strani in s Turčijo na drugi, je razveljavljena, ne zato, ker so jo zavezniki hoteli razveljaviti, ampak zato, ker tiste Turčije, ki jo je podpisala, ni več. Umrila je s sevresko pogodbo, v Anatoliji pa se je rodila nova, prerojena, nacionalistična Turčija. Premagala je Grke, se postavila po robu Angliji in uspela vreči pakt, s katerim jo je mislil zaslužniti zavezniški imperializem.

Kadar govorimo o zaveznikih, imamo v mislih dežele, ki so bile zaveznice v vojni z Nemčijo. Tiste zaveznice ni sicer danes več, dasiravno ga hočejo Anglija, Francija in Italija vsaj navidezno kazati. Ker med njimi ni enotnosti, tudi zaveznitva ni. Nastopajo skupaj le toliko, v kolikor si morejo sporazumno deliti plen, toda pravega prijateljstva med njimi ni. To se je pokazalo na genovski konferenci, na konferenci v Haagu itd. Anglija in Francija sta zapleteni v vsakojake intrige in med imperialisti ne more biti drugače.

Evropski kapitalizem je v krizi. Ne da je zagazil vanjo šele včeraj. V krizi se nahaja od premirja sem. Imperialistični ropi, negovanje sovraštva med deželami, vzdrževanje ogromnih armad in mornaric, zapiranje mej, špekulacije, verižništvo, korupcija, ti in drugi vzroki so pognali ekonomsko življenje stare Evrope v anarhijo.

Francija goji svoje sovraštvo do Nemčije kakor med vojno. Njen glavni namen je Nemčijo toliko oslabiti, da ne bo nikdar več nevarna Franciji. Kako jo oslabiti? Uničiti njeno industrijo, odvzeti ji sirovine in industrijske kraje, pri tem pa jo brezobzirno tirati na plačevanje ogromne vojne odškodnine. Nemčija mora plačati, pravijo v Parizu. Berlin odgovarja, da ne more plačati toliko, kolikor se od Nemčije zahteva in moleduje zaveznike za olajšave. Ameriški in drugi internacionalni bankirji so obdržavali konference v Berlinu, Parizu in Londonu, na katerih so skušali pregovoriti zakrknjene diplomate, naj postopajo previdnejše z Nemčijo, ako nočejo potisniti Evropo v še večjo ekonomsko anarhijo. Ampak francoska vlada se ne poda. Ako ne bo šlo z lepa, pa z grda, pravijo v Parizu. Če ne bo Nemčija plačala ob svojih plačilnih terminih, tedaj bo Francija zasedla industrialno in rudniško okrožje Ruhr. In to je, kar Francija hoče! Odvzeti ta porenski del Nemčiji in jo s tem vreči nazaj, da bi postala industrialna država drugega reda. Francija bi dobila prvenstvo v Evropi, postala bi isto, kar je bila Nemčija pred vojno. To so le sanje, kajti Francija ni Nemčija. Z uničenjem nemškega gospodar-

skega življenja bi trpela tudi Francija, ampak francoski žingoisti imajo samo eno željo: Poteptati Nemčijo. To je tudi namen Clemenceau-jevega obiska v Združenih državah, kjer išče zaveznikov med ameriško plutokracijo.

Angleška politika na bližnjem vzhodu je doživela poraz, kar je pripomoglo k padcu Lloyd Georgeve vlade. Vlada Anglije je sedaj v rokah skrajnih konservativcev, toda zunanja politika Velike Britanije je ostala ista. Kakor jo je spreminjal Lloyd George po razmerah, tako jo spreminja tudi Bonar Law. Lloyd George se je, kadar je pričakoval od tega koristi, kazal prijaznega Nemčiji in priporočal Franciji, naj bo prizanesljivejša in omili svoje zahteve za vojno odškodnino. Bil je za priznanje sovjetske Rusije, seveda na svoj način. V družbo "civiliziranih" dežel naj bi se jo sprejelo počasi, v kolikor bi kazala voljo sama postati civilizirana v pomenu besede, kakor jo razume francoska in angleška vlada. Sedaj, ko potrebuje Anglija pomoči od Francije in Italije za ukrotitev Turčije, mora popuščati Franciji v njenih prizadevanjih še bolj oslabiti Nemčijo. Vsa igra je do mozga imperialistična, zato se od prejšnjih prav nič ne razlikuje.

Za prvenstvo se gre. Kapitalistična Francija hira, in v tej svoji bolezni hoče, da hirajo drugi še bolj. Išče koncesije, dasi nima potrebnih sposobnosti in kapitala, da bi jih izrabljala. Trudi se dobiti popolno nadvlado nad evropskim kontinentom in v ta namen je sklenila število tajnih pogodb in zvez, večinoma z državami male entente. Anglija se bori proti izolaciji, v katero jo skuša poriniti francoska diplomacija, in tako so nastali med njima spori. Imajo pa še drugo, važnejše ozadje, in to je grabljenje plenov v orientu in kjerkoli je mogoče ropati.

Vzrokov za spore med kapitalističnimi državami je veliko. Vsaj slone na grabljenjih bogastev tujih dežel, ki niso dovolj močne ubraniti se tujih roparjev. In radi takih vzrokov gre konferenca v Lausanne natančno po tisti poti, kakor vse "mirovne" konference od premirja sem.

Grška je izmозgana, Bolgarija trpi pod bremenom, ki jih ji je prinesla vojna in povečal poraz, Nemčija preživlja najobčutnejšo krizo in njeno ljudstvo je izročeno pomanjkanju, v Angliji rebelirajo brezposelni delavci, domačini v angleških kolonijah se upirajo, kljub temu, stara diplomacija ni niti malo krenila s svojega tira niti ne bo. Kadar se vrše konference zato, da se baranta za plene, ne more biti rezultat takih pogajanj nič drugega, kakor kopičenje vzrokov za nove spore.

Na pozorišče svetovne drame je stopila tudi Rusija. Sovjetski režim je dejstvo, ki ga kapitalistične vlade ne morejo več ignorirati in Rusija je dežela, katero se mora vpoštevati, hočeš ali nočeš. Poskusili so ž njo na Genovski konferenci, ki tudi ni dosegla nikakega uspeha, razun to, da je bil led prebit in so zavezniški diplomatje požrli svojo besedo, da ne bodo nikdar konferirali z ruskim krvniki, in Rusi svojo, da ne bodo nikdar delali kompromisov z Anglijo, Francijo in drugimi kapitalističnimi deželami. Rusija sploh ni misljala resno. Tiste izjave so bile izrečene takoj po prevratu v vsesplošnem navdušenju. Drugače zavezniški. Ti so se v resnici trudili vreči ruski revolucionarni režim in kar je bilo v njihovih močeh, so storili, da to dosežejo. Ker ni šlo, je treba računati s tako rusko vlado, kakršna je. Tudi v Lauzanne so jo pozvali, ne kot sebi enako silo, ampak kot zainteresirano deželo, ki bo imela pri sklepanju o vprašanju morskih ožin med Sredozemskim in Črnim morjem pravico povedati svoje mnenje. Tako je stalo v povabilu, poslanem ruski vladi, za udeležbo na luzansko konferenco. Ampak za Rusijo so te ožine življensko vprašanje in zahteva malo več, kakor samo pravico povedati svoje mnenje. Anglija skuša dobiti nad temi ožinami glavno kontrolo. Rusija je zadnja, ki bi privolila v kaj takega. Rusija, sama na sebi ogromen teritorij, je skoro popolnoma odrezana od prostih izhodov na odprto morje. Povsod jih ji lahko zgrade imperialistične sile. In sedaj, ko je vprašanje Dardanel ponovno v ospredju, Rusija odločno povdarja, da se ta problem tiče v prvi vrsti dežel, ki meje na Črno morje in le te so opravilene, da ga rešujejo, ne pa Anglija, Francija, Italija in Japonska. V kapitalistični družbi pa ne odločuje pravica, ampak sila. Kljub temu Anglija ne bo odnesla iz te konference tiste zmage, kakor na prejšnjih podobnih konferencah, ker ima tu opraviti z jako protisilo.

Dasi ima Rusija svoj vpliv, dasi je Turčija zmagovalka, je luzanska konferenca zbor, na katerem odločujejo imperialisti. Rezultati konference ne bodo drugačni od drugih imperialističnih konferenc. Meštari se za zaprtimi vratmi in le malo od tega, kar se govori, pride v javnost. Imperialisti so ljudje, ki se ničesar ne nauče in ničesar ne pozabijo. Zato nadaljujejo z grabežko igro vsi v interesu kapitalizma svojih dežel.

Poleg konference v Lausanne se vrše še dve druge konferenci. Ena v Moskvi, na kateri so zastopane Rusija in obmejne države. Sestala se je na povabilo ruske vlade. Njen namen je omejitev oboroževanja na konferenci zastopanih držav. Kakor ni prinesla tistega rezultata, kakor so ga nekateri pričakovali, washingtonska konferenca za omejitev oboroževanja, ga tudi moskovska ne bo. Edini dober znak je v tem, da so take konference v sedanjih časih sploh mogoče. Ako ne drugega, vsaj dokazujejo, da sili na površje sentiment nasproten vojnem in vzdrževanju velikih armad. Sicer se jih ne sklicuje raditega, ampak zato, ker pomeni vzdrževanje velikih armad in mornaric za ljudstvo pretežko breme.

Sovjetska Rusija ne bo veliko zmanjšala svojo armado, če sploh kaj. V razmerah kakršne so, jo potrebuje, zato je bo še izpopolnjevala in tekmovala v oboroževanju z drugimi silami. Poljska, ki je izmed vojni nastalih držav največja militaristična sila, tudi ne kaže prav nobenega nagnjenja za razoroženje. Prvič ji tega ne bi dopustila Francija, drugič pa ima Poljska še zmerom strah pred Rusijo. Romunija bo ostala militaristična, dokler bo v nji vladal sedanji

režim plemstva in drugih bogatašev. Kar velja za Poljsko, velja tudi za Finsko. Ostale baltiške države pa ne pridejo veliko v poštev.

Če se hoče doseči razoroženje, je treba najprej odpraviti vzroke, radi katerih se vzdržujejo ogromne armade. Moskovska konferenca jih ne bo odpravila. Lahko napravi dogovor, podoben onemu na washingtonski konferenci, ki pa za enkrat ne bo pomenil razorožitev niti od daleč. Le tekmovanje v oboroževanju bo morda omejil ali ga zaustavil.

Poleg teh konferenc se vrši v Amsterdamu kongres ženskih pacifističnih organizacij. Ženstvo vseh dežel je zastopano. Delegatnje imajo večinoma zelo dober namen. Veliko konferenc in kongresov so že imele, dajale navete vladam, obsojale vojne in sprejemale resolucije za mir. Na tej konferenci gredo še nekoliko dalj. Spremenitev mirovnihih pogodb priporočajo, oziroma ekonomskih klavzul v mirovnihih pogodbah. Dobro je, da prihaja vedno več ljudi do spoznanja, kje so vzroki vojnem. Kapitalističnim vladam priporočajo, naj razveljavijo stare pogodbe in sprejmejo pravičnejšo. Ampak kako naj bo tat pravičen, če instistira ostati tat, in rabelj usmiljen, ako hoče ostati rabelj? Ženske bodo morale napraviti še nekaj korakov naprej v svoji propagandi proti vojni. Pred vsem se bodo morale naučiti, da sama spremitvev ekonomskih klavzul v versailleski in drugih "mirovnihi" pogodbah še ne odpravi nevarnosti za nove vojne. Kapitalistični sistem, glavni vzrok vojnem, je treba odpraiti.

Pacifistnje in pacifisti, zbrani v Amsterdamu, imajo priliko motriti svetovni položaj. Vsepovsod ekonomske krize, vsepovsod intrigiranja, vse vlade v službi kapitalistov svojih držav na lovu za koncesijami v tujih deželah. Ena mirovna konferenca se razide, druga prične zborovati.

Dve sile se tepeti med seboj. Stara diplomacija se drži svojih tradicij. Toda na njene konference prihaja tudi nov element, predstavnik družbe bodočnosti, ki bo odpravila vzroke za vojne.

Veliko je ljudi, ki žele trajen mir. Veliko jih je, ki ga zahtevajo—od svojih vlad. Za trajen mir morajo biti pogoji. In pogoj je, da se odpravi imperializem. Ta izgine, kadar pade kapitalizem. Polagoma se umika stari ekonomski sistem, vzrok vojnem, novemu sistemu, ki bo dal človeštvu socialistično družbo narodov in s tem trajen mir. Do tega cilja pa je še dolga pot.

***

Čez široko, globoko in deročo reko je veliko varnejša pot iti čez most, kakor pa jo preplavati. Do svojih ciljev moraš iti tako, da boš došel do njih najsigurnejše. Spekulirati po bližnjicah je nevarno in velikokrat popolnoma neuspešno.

Kdor pravi danes, da ima človek pravico do dela se smatra za zelo naprednega, toda to pravico so priznali že pred davnim sužnjedržci na Jugu. Ali je torej v tej "pravici" res kaj tako naprednega, da bi bil človek za to priznanje lahko ponosen?

Če hočete, da bo "Proletarec" povečan, da bo pri našal poleg političnih in drugih znanstvenih člankov tudi več leposlovnega gradiva in ilustracije, mu pridobivajte novih naročnikov. Na tisoče slovenskih delavcev je, ki niso naročeni na Proletarca. Samo dva tisoč novih naročnikov nam bi omogočilo znatno povečati list in ga izpopolniti. Sodrugi in naročniki, širite vaše glasilo!

SEMINTJA.

“Masna justica”. — Po čem so življenja? — Lloydova izjava. — Legija protestira. — Referendum. — Kedaj postaneš bogat. — Švicarji upajo. — 150 žen, 100 evnuhov. — Sprednja in zadnja vrata.

V zadnjih 35 letih je bilo v Zedinjenih državah linčanih 3,500 oseb, med njimi 700 belopoltnožev, kar se ne razglaša v javnosti. Kadar čitamo o linčarskem umoru, navadno mislimo, da je žrtva brutalnosti “niger”. Morda se je pregrešil s tem, da je pogledal belo žensko, morda se je zoperstavil belokožnemu priganjaču in ga pretepel. Kazen je bila obešenje na drevo in od krogelej preluknjeno telo. Niti ni ameriški publiko znano, da je bilo v tem času linčanih 89 žensk, med njimi nekaj belopoltnih. Razun linčanij imamo v Zedinjenih državah še drug način “masne justice”. Kadar te ljubitelji “miru in reda” vzamejo na piko, te ugrabijo, odvedo ven iz mesta, slečejo, pretepejo, potmažejo v smoli in kurjem perju, nakar te izpuste. To je tradicionalna ameriška “justica.”

Linčarski umori so največji madež na tej toliko opevani deželi svobode. Čemu so sodišča, čemu ječe, čemu ves legalni aparat, ako hoče biti drhal sodnik na rabelj? Neštetokrat se je izkazalo, da je bila žrtva pobsenelosti drhali povsem nedolžna, niti malo kriva za prestopke, katerega so ji linčarji predbacivali. V kolikor je znano, niso ameriška sodišča še nikdar resno zasledovala kolovodij linčarskih drhali in tako je bilo linčanje po nepisanem zakonu vedno dovoljeno. Obsojalo se jih je več ali manj v časopisju severnih in zapadnih držav Unije, časopisje v južnih državah pa jih je direktno in indirektno odobravalo.

V začetku tega leta je predložil kongresnik Dyer zbornici zakon, ki bi, če bi bil sprejet od obeh zbornic in proglašen od sodišča za ustaven, polagoma iztrebil linčanje. Dyerjeva predloga je določala: da se mora vsakega člana linčarske drhali obtožiti umora in ga privedi pred federalno sodišče, ako bi državna in okrajna sodišča zanemarila svojo dolžnost. Da smejo sodniki umorjenega zahtevati od okraja, v katerem je bil umorjen, \$10,000 odškodnine. Ta točka bi najprej omejila linčanje, ker bi se belopoltni drhali v južnih državah večkrat premislile, predno bi izvršile linčarski umor, kajti prizadeti bi bili njihovi žepi. Razun teh ima zakon več drugih značilnih točk in ko je bil v kongresu, dan na glasovanje, je bil sprejet z dvetretinsko večino. Potem je bil izručen senatu, kjer je bil dne 1. decembra vržen iz dnevnega reda. Gospodje senatorji, posebno iz južnih držav, so mnenja, da spadajo taki zakoni v področje posameznih držav, progresivni senatorji, ki so se borili za sprejem te predloge, pa niso bili dovolj jaki doseči svoj cilj. Linčanja, posebno v južnih državah, se bodo nemoteno nadaljevala.

Koliko je vredno življenje navadnega človeka? Ako linčajo črnca, ali pa magari belokožca, nj nihče

kaznovan. Kadar se dogodi v rudniku eksplozija ali kaka druga nezgoda, ki zahteva večje število človeških življenj, se ne kliče nobenega na odgovornost, četudi je krivda na strani lastnikov rudnika. Industrija zahteva nešteto življenj. V zadnjih dvajsetih letih se je zelo malo storilo za osebno varnost in ljudstvo je indiferentno. Saj je indiferentno celo tedaj, kadar se mori ljudi na debelo, kot se jih je n. pr. v zadnji vojni.

Človeška življenja se bo varovalo, kadar postanejo ljudje bolj človeški. Sedaj se še pobijajo med seboj, pretepi in umori so nekaj vsakdanjega. Za vojne se navdušujejo, za fašizem, ku klux klane, za rokoborbe itd. Znamenje, da je v človeku še veliko živali in malo človeka. Kadar se bo naučil pravilno ceniti življenja drugih, bo zasigural varnost tudi sebi.

William Bros Lloyd in 16 drugih članov bivše komunistične delavske stranke je illinoiški governer Small oprostil.

Ako bi konstitucija pomenila to kar je v nji napisanega, bi ne smeli biti niti poslani v ječo. Obsojeni so bili, ker so bili aktivni v stranki, katera je sprejela svoje metode in način propagande za strmoglavljenje kapitalizma. Mala skupina, ki se je zbrala v tej stranki, je sprejela resolucije, polne revolucionarnih besed, in pri tem je ostalo. Varuhi stoprocentnega amerikanizma so smatrali to za zločin, pa so privlekli pred sodišče in obsodili vse tiste, katere so mogli doseči.

Pred odhodom v ječo je dejal Bros Lloyd, da je njegovo prepričanje isto kakor je bilo, priznal pa je, da je igral nerodno taktiko. Ko je prišel v ječo, je šel še dalj. Priznal je, da se z revolucionarnimi deklamacijami ne more ničesar doseči. Mase se ne brigajo za deklamacije vročih frazarjev. In tako je Lloyd prišel do prepričanja, da je najboljša taktika v borbi za preobrat tista, ki vzgaja mase. Mala skupina revolucionarjev ne more napraviti preobrata v Zedinjenih državah. Kar je morda mogoče v kaki drugi deželi, je tukaj neizvedljivo. To so trdili lojalni člani socialistične stranke ves čas, pa so jih ekstremisti napadali raditega. Sedaj se povračajo nazaj na pota treznega, konstruktivnejšega dela. Mržnje do socialistične stranke pa negujejo naprej.

Med omenjenimi jetniki ni bil Wm. Lloyd najvažnejša oseba, če se jih presoja z delavskega stališča. Ampak časopisje mu je posvečalo največ pozornosti, ker je milijonar in živi v milijonarski koloniji. Amerika je dežela, kjer merijo družabno stališče po številu dolarjev, ki jih poseduješ. Že samo to je dovolj kričeč razlog, da bi se moral odpraviti ta sistem in ga nadomestiti s takim, kjer bi se vrednost tega in onega cenila po zaslugah, po zmožnostih in aktivnostih na tem ali onem polju dela.

Ameriški legiji se ne dopade čin governerja Smalla. Po mnenju teh veteranov, izmed katerih jih je bilo le malo v trenčih — kar je v legiji vodilnih oseb najbrž ne eden — bi morali ostati vsi radikalni delavski vodje v ječi. Ena postojanka legije je šla tako daleč, da je kritizirala vlado ker jih ni v vojnem času postrelila, češ, tako so napravile evropske vlade.

Po ameriških mestih potuje opera pevka madama Gadski in prireja koncerte. Postojanka Ameriške Legije v Los Angelesu protestira, da bi nastopila v mestu, ki producira kino-igre, češ, da je bila madama Gadski med vojno na strani Nemčije. Taki protesti so

otročji posebno sedaj, ko je vojne že davno konec vsaj na papirju. Med vojno pa se je imel s takim žingoizmom priliko seznaniti marsikdo, posebno Kraislner, violnist svetovnega slovesa, ke rje pred vstopom Amerike v vojno priredil nekaj koncertov v prid avstrijskega rdečega križa. Pozneje, ko so šle Zedjnjenne države na stran zaveznikov, se mu je štelo to v greh in več koncertov mu je drhal preprečila. Takoj po premirju so dali na program newyorškega opernega gledališča tudi nekaj Wagnerjevih oper. Vojaki in mornarji so napravili pred gledališčem kraval in režija je morala umakniti "nemške" opere iz programa. Spomenjke nemških znanstvenikov in pesnikov v čikaških parkih so patriotični idiotje obmetali z blatom, ač jih mazali z rumeno barvo. Takih slučajev se je dogajalo vse polno tudi drugod po deželi.

Wm. Bros Lloyd je v pravem. Napadati vladó in rentaciti čez kapitalizem ne pomeni ničesar. Mase moroš vzgajati, če hočeš delati za preobrat.

Ameriški progresivci, zbrani zadnji teden na konferenci, ki jo je sklical senator La Follette, so sklenili delovati za reformiranje volilnega sistema. Predsednika naj bi se volilo direktno, in ne po delegatih, kakor dozdej. In na kar polagajo še več važnosti, nominiranje predsedniških kandidatov naj bi se vršilo potom direktnih volitev. Razne unije uvajajo v svoja pravila referendum in tudi v par ameriških državah je referendum v veljavi, v North Dakoti celo odpoklic. Prvotno je bila volilna pravica omejena in imeli so jo le privilegiranci. Z borbami delavskega ljudstva in drugih naprednih elementov se je volilna pravica dala tudi kmetom in pozneje delavcem. Potem se je jo dalo ženskam, dasi ne še v vseh deželah.

Tisti, ki so v prvih bojih za volilno pravico stali v prednjih vrstah, niso pričakovali, da se bodo vlade takoj spremenile na bolje. Pri volitvah odloča večina in izvoljene oblasti so vedno odsev večine volilcev. Če je masa volilcev nevedna, bo imela protiljudsko vladó. Če je zavedna, politično naobražena, bo vlada boljša. Koder še ni v veljavi splošno glasovanje ali referendum, se bore zanjga. V Illinoisu ga imamo. Preiskusil se bo pri volitvah o novi illinoiski konstituciji, ki se vrše dne 12. decembra. Sestavili so jo delegatje, izvoljeni od večine illinoiških volilcev, toda nominirani od privatnih interesov. Zato je konstitucija, o kateri se bo drugi teden glasovalo, slaba za ljudstvo in dobra za privatne interese. Če bo večina zanjo, s tem ne bo diskreditiran referendum. Referendum je dobra stvar. Zavedni manjšini ostane naloga izobrazževati nevedno večino in ji tolmačiti pomen najboljšega orožja ki ga ima, volilno pravico.

Republika Švica ima v veljavi referendum. Med vojno in po vojni je Švica zagazila v velike dolgove. Izdatki so se povečali, dohodki zmanjšali. Iz krize je bilo treba najti pot. Ker druge ni bilo, so izdelali socialisti iniciativo za odvzetje gotovega odstotka premoženja vsem tistim, katerih premoženje znaša nad 80.000 švicarskih frankov (okoli \$15,000). Švicar, katerega premoženje znaša nekaj milijonov, bi moral dati državi par stotisoč frankov. Ko je bila predloga izdelana in potrjena kakor določa švicarska ustava, je šla na splošno glasovanje. 725.000 volilcev je glasovalo proti in samo 109.000 za predlogo. Bila je poražena z nad šest sto tisoč glasovi večine. Švici ne bo sedaj preostajalo drugega, kakor naložiti večje direktne in indirektné davke, ki jih bo plačalo tisto ljudstvo, ki je

glasovalo proti odvzetu gotovega dela premoženja švicarskim bogatašem. Tega ni kriv referendum, ampak nevednost večine švicarskega ljudstva. Kakor v vseh deželah, je tudi večina švicarskega prebivalstva revna in bi ne bila prizadeta če bi bil sprejet omenjen zakon. Sedaj pa bo prizadeto. Zakaj je torej glasovalo proti?

Izmed raznih instinktov v človeku je še zelo močan nagon za pridobivanje premoženja. Radi tega nagom se je razvila privatna lastnina. Človek, ki je danes reven, sanja, da bo enkrat premožen, in dela, zato da bo enkrat kaj imel. Tudi če ne misli tega tako naravnost, ima v svoji notranjosti vendar še neudušen instink hrepenenja po bogastvu. In ker je pri večini ljudstva ta instinkt močnejši kakor razum, je bil izpad švicarskega referenduma v prid kapitalističnemu sloju. V Rusiji so ga paskusili udušiti z diktaturo. Pa ni šla Sovjetski režim je bil prisiljen spremeniti svojo ekonomsko politiko in privatna lastnina je zopet priznana. Zemlja, mala industrijska podjetja, trgovine, to je že skoro vse v privatnih rokah. Prišel bo čas, ko bo ljudstvo kolektivno lastovalo bogastva, jih kolektivno upravljalo in kolektivno uživalo. To je stvar evolucije, ki dela počasi, po svojih neizprosnihih zakonih, iz tega kar je v boljše.

Bivši turški Sultan Mohamed VI., ki je zadnji mesec pobegnil iz Carigrada pod varstvom Angležev, je pustil v carigradskih haremihi okoli 150 žen, vse izbrane lepoticke med 17. in 30. letom. S seboj je vzel par najljubših. Rafet paša, ki je sedaj governer Carigrada, premissluje, kako bi poženil sultanove žene. Ker jii je sultan zapustil brez sredstev, skrbi zanje turška nacionalistična vlada. Poleg pol drugsto žen je zapustil Mohamed VI. od svoje družine v oskrbovanje nacionalistični vladi kup otrok, ki nimajo razum visokih naslovov ničesar. Še več je tistih otrok, ki nimajo pravice do visokih naslovov, dasiravno izhajajo iz sultanove družine. V sultanovem dvoru je ostalo sto evnuhov, ki so stregli, oziroma še strežejo njegovim ženam in veliko število druge služinčadi. Za vso to ogromno famulijo skrbi sedaj nacionalistična vlada. Zanimiva slika v današnji civilizaciji. Ko so se Turki pričeli upirati zaveznikom, so iskali zavezništva pri Rusih. Zveza je bila narejena in ruska diplomacija je imela v Angori veliko besedo. Kmalo po tistem sporazumu so nam ekstremisti pripovedovali, kako se širi komunizem v Turčiji. Turki, kakor mohamedanci sploh, so še zelo zelo daleč od tistega komunizma, kakor so ga zamislili leta 1917 v Rusiji. Saj je celo Rusija daleč. Narod, ali pleme, ki se tako trdovratno drži vere, ki ponižuje žensko na popolnoma brezpravno družabno stališče, v kulturnem oziru stoji. Kar stoji, ne gre naprej. Socializem pa pomeni napredek, ki ga mohamedanci še ne poznajo.

Bivši kitajski cesar se je oženil in poročne slavnosti je spremljal skoro ves tisti pomp, ki je bil v navadi v starih časih. Ko je bila na Kitajskem preglašena republika, je bil cesar še otrok in ni niti vedel, da je vladar 400 milijonom ljudi. Zanimivost poroke je v tem, da je bila dvojna. Mladi "cesar" je poročil dve ženi, eno vsled bogastva, drugo radi ljubezni. Ena mu je prinesla na dvor kup denarja, drugo ljubezenske slasti. Ena bo legalna "cesarica", druga bo samo žena. Po poroki je prišla "cesarica" na dvor skozi prednja vrata, tista, ki bo samo žena, pa čez dvo-

rišče skozi zadnja vrata. Tako je obema določeno stališče na dvoru.

Take reči se nam zde smešne in mnogi se čudijo, da je kaj takega dandanes še mogoče. Toda tisočletne tradicije se ne morejo izbrisati na mah. Dvorne slavnosti v Pekingu, Tokiju, Bukareštu, Belgradu, Londonu in kajzerjevemu Doornu predstavljajo odseve časov, ko je človeštvo mislilo, da so vladarji božanstvena bitja. Samo migljaj je zadostoval, pa so ljudske množice drville zanje v boj, se valjale na kolenih pred njimi, jih molile in oboževale. Kdor je takrat menil, da pridejo časi, ko ne bo več vladarjev, so ga množice same raztrgale. Žaljenje veličanstev je bilo kaznjivo in kazen je bila smrt. Niti zaslisanja ni bilo treba. Veličanstva po milosti božji so danes izgubila svoj pomen. Nadomestila so jih finančna veličanstva in večina ljudstva se danes klanja dolarskim kraljem. Kakor je zavrglo prejšnje, bo zavrglo te, kadar bo spoznalo, da ne potrebuje ne takih ne takih vladarjev. Potem bomo lahko vsi hodili notri in ven skozi prednja vrata, ali pa skozi zadnja, če se nam bo zdelo tako pripravljeno.

Zanimive številke.

Ameriški trustjani nam zadnjih par let pripovedujejo, da je edina reč, ki jih reši pred izgubami, znižanje plač delavcem. In res so jih znižali in s trganjem plač še niso prenehali.

Kadar pa govore njihove številke, tedaj ni o izgubah ne duha ne sluha. Gary načelnik jeklarskega trusta, pripoveduje v svojih nastopih pred dijaki in člani trgovskih komor, da delajo jeklarne sedaj izgubo. Tisti, katerim govori, vedo, da trdi neresnico, toda njegovi govori se publicirajo, ker so namenjeni javnosti. Ta je pa indiferentna in rajše verjame, kakor da bi premišljevala, koliko je v trditvah dolarskih magnatov resnice in koliko je ni.

Isto so pripovedovali premogovniški baroni. Številke so pokazale nasprotno. Njihovi dobički so ogromni in stavka ni njim prizadejala nikake škode.

Finančno poročilo skupin, ki delujejo pod imenom Standard Oil Company, med ljudstvom poznana kot petrolejski trust, izkazuje, da so imele v tekočem letu \$881,960,684 čistega dobička. Delničarji tega trusta so prejeli v okroglih številkah skoro devet sto milijonov dolarjev dividend v enem letu. Dobiček pa je faktično še veliko večji.

Leta 1911 so brihtne glave mislile uničiti petrolejski trust z razpustom Standard Oil kompanije, inkorporirane v državi New Jersey. Ljudje, ki razpuščajo truste, ne poznajo ekonomskega razvoja in to se je pokazalo pri petrolejskem trustu. Bistvo kapitalizma je koncentriranje kapitala. S tem, da je bil trust razpuščen, se ni doseglo drugega, da je mesto ene Standard Oil kompanije več kompanij s tem imenom, inkorporiranih v raznih državah, ki pa kakor poprej delujejo kot celota. Gospodarji so ostali isti kakor poprej. Od leta 1911, ko je bil trust "razpuščen", je izplačal svojim delničarjem \$2,389,593,252, ali skoro dve in pol milijarde dolarjev. Navaden delavec se ne more niti zamisliti v ogromnost teh števil.

Po vojni za demokracijo so ameriški trustjani iskali pot, kako izbežniti dohodninskemu davku. Prišli so na idejo z vsakoletnega dobička povečati kapital in plačevati dividende v novih delnicah. Te so bile davka proste. Kongres je sprejel določbo, da so di-

vidende, tudi če se jih izplačuje v delnicah, dohodek, od katerega se mora plačati davek. Kapitalisti so prinesli zadevo na vrhovno sodišče, ki je izreklo, da izplačevanje dividend v delnicah ni dohodek, torej se nima kaj obdavčiti. Ako imam naprimer dobiti osem milijonov dolarjev dividende v gotovini, je to dohodek, od katerega moram plačati dohodninski davek. Da se davku izognem, se pogovorim z ostalimi delničarji, s katerimi zaključim, da naša družba izda za toliko novih delnic, kolikor znaša ves dobiček. Tako dobim 8 milijonov mesto v gotovini v novih delnicah, od katerih mi ni treba plačati več sto tisoč dolarjev davka. Imenična poteza za kapitaliste, toda ne za ljudstvo, ki mora radi njih plačevati številne indirektno davke in poleg tega še direktni dohodninski davek, ako presega dohodki par tisoč dolarjev na leto. Tako je mogoče, da tisti, ki ima milijone dohodkov, ne plača v primeri s svojim dohodkom skoro nič davka, reveži, katerih dohodki presegaajo par tisoč, ga morajo pa plačati, dasiravno morajo mnogi vzeti denar na posodo, kadar pride plačilni obrok.

Izbegavanje davku od strani kapitalistov je zelo zmanjšalo dohodke zvezine vlade. Ako ljudstvo nima denarja, ga jim vlada tudi ne more vzeti v obliki davkov. Vzeti ga more le tam, kjer je premoženje, tisti pa nočejo plačati. Tako so padli dohodki zvezine vlade v tem letu za eno milijardo tri sto sedemdeset milijonov dolarjev. Ogromna vsota! Ker je ni v zvezni blagajni, je v kasah kapitalističnih mogotcev.

Dobe se ljudje, ki se čudijo in vprašujejo, če ni nikjer moči, ki bi prisilila denarne mogočnejše odračunavati vladi svoj del za protekcijo svojih bogastev, ki jo jim daje kapitalistična država. Ne, ni je take moči. Vlada je v njihovih rokah, sodišča, časopisje, policija itd., tudi. Ljudstvo je edina sila. Ravno to pa je sila, ki je dala vso moč kapitalističnemu razredu.

Ameriški kapitalisti so pazno sledili referendumu v Švici o iniciativi, ki je določala, da mora vsakdo, ki ima 80,000 ali več švicarskih frankov premoženja, dati gotov del državi. Ljudstvo se je izreklo z ogromno večino proti. Enak zakon propagira angleška delavska stranka in progresivni blok, oziroma nekateri njegovi člani, v Zedinjenih državah. Ko so kapitalisti čitali rezultat švicarskega referenduma, so se razveselili. Nevedna večina ljudstva jim je v oporo. Država jim ne more odvzeti premoženja, posebno v Ameriki ne. Saj ji še davkov nočejo plačati.

Davki niso pravično razdeljeni. Tisti, ki jih plačajo najlože, jih imajo proporcionalno najmanj, in tisti, ki nimajo niti dovolj sredstev za nujne vsakdanje potrebščine, jih plačajo proporcionalno največ. Kljub temu je ljudstvo nasprotno, da bi se kapitalistom odvezel del njihovega premoženja. To sicer čudno zveni, ampak ja resnično.

Kapitalisti bodo plačali svoj del, kadar bo ljudstvo izvolilo v postavodaje take ljudi, ki bodo delali za ljudstvo. Sedaj glasuje še za kapitalistične kandidate, torej je ljudstvo zadnje, ki bi se imelo pritoževati. Kapitalisti vedo kaj hočejo, delavstvo pa ne ve. Jamranje nad ljudsko nevednostjo nič ne pomaga. Ne preostaja nam drugega, kakor da ga učimo naprej. Če mu homo pridno depovedovali, se bo enkrat ze spmetovalo.

Marsikaj se napravi le za oko; ampak zidovi so le navadno trši, kakor kakšna nespametna glava, ki se zaletava vanje.

Čudne reči se gode . . .

Brez šale, res se gode čudne reči.

Ko je bilo podpisano premirje med Nemčijo in zavezniki, je bila ena izmed zavezniških zahtev, da se mora tiste nemške militariste, ki so odgovorni za grozodejstva nemških čet v zavezniških teritorijah, postaviti pred posebno sodišče, in jih obsoditi, kakor se dožene delež njihove krivde, za manjše prestopke v ječo, za večje v smrt.

Potem se je dolgo pisalo o tisti komediji in s sodnim procesom se je res pričelo. Zavezniki so en čas zelo pritiskali na Nemčijo, naj čim prej obglavi tiste svoje generale in državnike, ki so po mnenju zavezniških ministrov in politikov zakrivali vojno. Med tem pa so prihajale na dan stvari, ki so dokazovale, da so se za zaprtimi vrati vršile neštete konference, v katerih so bile zapletene vse države in vse so kovale načrte za vojno, za prelomitev nevtralnosti malih dežel, za delitev plena v slučaju zmage in tako naprej. Razun tega so Nemci zadevo obravnave proti svojim krivcem tako zasukavali, da se je pri tem razgaljala krivda za vojno tudi pri zaveznikih in da so bile tudi zavezniške čete sestavljene iz vojakov, kj ne gredo v vojno kot kavalirji, da bi delali ljudem usluge, ampak kot vojaki, katerih naloga je pobijati in rušiti. Brutalnost ni bila svojstvo samo nemških vojakov, ampak tudi drugih. Vojna je vojna, kaj se hoče.

Kajzer torej ni bil tiran pred sodišče in obsojen na smrt, ampak je v miru žagal drva v Doornu, pisal knjigo in se zabaval z ženskami, ki so prihajale k njemu na obisk. Ko je bila njegova knjiga spisana, so se ameriški sindikati skoro stekli za rokopis. Kajzer je izrabil priliko in ga ponudil na prodaj tistemu, ki mu da največ zanj, kar je strogo trgovsko načelo. Dobil je približno milijon dolarjev, se oženil, njegovi oboževalci v Nemčiji so se pa zgražali. Kajzer je pokazal, da je praktičen človek. Vrag vzemi nemški tron! Čemu bi računali nanj, pri tem ga pa najbrž nikdar več ne dosege. Tako pa ima ženka in pa milijon dolarjev poleg vsote, ki mu jo plačuje nemška vlada za njegov board, kar je še važnejše, kakor ženica. Žensk je v Evropi veliko, le denarja, ki bi bil kaj vreden, je malo. Tudi žensk plave krvi je na izbero in marsikak sin ameriških milijonarjev bi lahko postal grof, knez ali princ, če bi mogle te plemkinje prenesti svoj titel na bogate ženinine. Tako pa jim ni dana ta milost.

Kronprinc je bil od zaveznikov tudi zaznamovan. Grozne reči so nam pripovedovali o njemu med vojno. Sedaj ga imajo že za gentlemana, ki je vreden časti. Le škoda, da je na svetu toliko preklicanih boljšeševikov, ki ne morejo pa ne morejo trpeti kronprincev in take visoke gospode, ki jo je dobrotljivi Bog v svoji neskončni previdnosti podelil dobremu ljudstvu.

Vse bi bilo, dobro, če ne bi lepe igre skazili Grki. Ti so čitali v listih o dotičnih zavezniških zahtevah za kaznovanje nemških militaristov, in čitali so pozneje, da so Nemci nekaj teh ljudi res privedli pred sodišče in jih sodili bolj zato, ker so vojno izgubili, kakor pa zato, ker so požigali in rušili francoske vasi in množili prebivalstvo kolikor se je največ dalo.

Grki bi radi bili slon, dasiravno igrajo komaj vlogo žabe. Pa so se malo preveč napihnili, Turki so udarili po njih, pa so se razpočili. V Atenah so žabo za silo zašili, da so jo rešili pred popolno eksplozijo.

Potem pa so napravili revolucijo, kakor so slišali, da so se dogodile revolucije v vseh premaganih deželah. Grki ne smejo biti zadnji. Oficirji, ki mi-

slijo, da je Marksov "Kapital" najbrž kaka vloga v newyorški banki, so se proglasili za revolucionarni odbor in imenovali novo vlado, kajpada, revolucionarno, ker drugačna ne bi bila po modi. Prejšnje ministre so pa zaprli, kakor so slišali, da so napravili v drugih premaganih deželah.

Čemu je treba toliko penzioniranih ministrov, ali kakor pravijo v Jugoslaviji, ministrov na razpoloženju? Revolucionarni odbor jih je pozval predse, jim pojasnil, da so zakrivali poraz in ponižanje slavne grške domovine, in nobene medicine na svetu ni ki bi mogla odpraviti ta madež, razun njihove krvi. Torej jih bo treba spraviti na drugi svet. Nekega lepega jutra, ali pa je bilo pusto vreme, vrag vedi, so jih postavili ob zidu in postrelili, kakor je potrebno v revolucijah.

Ljudje, ki so oprali čast Grčije s svojo smrtjo so: Bivši ministrski predsedniki Counaris, Protapadakis in Stratos; nadalje bivši vojni minister Thestokis Baltazis, ki je bil minister v mnogih bivših kabinetih, in general Hadpanestis, ki je vodil grške armade na begu iz Male Azije z velikim uspehom. Nekaj generalov, admiralov in državnikov pa je bilo obsojenih v dosmrtno ječo.

Angleži nimajo nič proti revolucijam in umorim, če ne škodujejo njihovim interesom. Včasih so Angleži kako revolucijo že podprli, kakor na primer ameriški kapitalisti nekatere revolucije v Mehiki in v centralni ter južni Ameriki. Tudi proti grški revoluciji niso imeli Angleži ničesar, dokler ni revolucionarni odbor dal umoriti te ministre in generale. Grki bi morali pač razumeti, da je popolnoma v soglasju s civilizacijjo če se mori Turke, ako je tako prav interesom Veliki Britanije. Če bi umorili Kemal pašo in druge take paše in kakor se že imenujejo visoke turške glave, bi bilo "fine and dandy". Moriti grške ministre je pa druga stvar. Grki so vendar kristjani! Angleški poslanik v Atenah ni mogel prenesti te okrutnosti in je odpotoval. Na Grškem pa je sedaj vse dobro. Čast je rešena, dežela postaja zopet mogočna, in čisto lahko se dogodi, da bodo Grki v kratkem postali še bolj "up to date" in proglasili republiko.

Tudi Bolgari so se domislili, da imajo nekaj ministrov na razpoloženju izza vojnega časa, pa jih mislijo pritirati na sodišče in jih obsoditi, ker niso ob pravem času vedeli, da bodo zmagovalci zavezniki, ne pa centralne sile. Če bi hotel zapisati prav po pravici, je treba povedati, da so bivši bolgarski ministri pred sodiščem že leto dni in bodo v nekaj dneh že najbrž na jasnem, ali jim je usojeno dolgo ali kratko življenje. Državni pravdnik zahteva smrtno kazen za bivšega ministerskega predsednika Radoslavova in bivšega ministra javnih del Dimčeva.

Če bosta ustreljena, se angleška vlada ne bo zgražala. Angleški diplomatje si bodo na tihem mislili: Prav vama je! Pa bi poslušala nas in vrgla bolgarsko armado na zavezniško stran! Čemu pa sta poslušala kajzerja in bolgarskega Ferdinanda.

Izgleda, da je varnejše biti kralj kakor minister. Grški kralj je varno odnesel pete in tudi precej evenka, ravno nekaj dni po vojni nemški kajzer, pokojni avstrijski Korl in bolgarski Ferdinand, Mohamad VI. jo je tudi popihal, z njim pa je šlo tudi vse, kar je podobno zlatu in draguljem. Njegovi ministri bodo pa za tarčo Kemalovim vojakom, če se ne bodo pravočasno poskrili.

Irci nikakor nočejo zaostajati za civiliziranimi narodi. En čas so se pretepali z Angleži in delali v svojem boju za neodvisnost veliko šuma tudi v Ame-

riki. Ko se jih je Lloyd George naveličal poslušati, jim je dejal: Dobro, gospoda, kaj bi se zmerom pričekali in ravnsali. Vašim poslancem ne bo treba več hoditi v London. Ustanovite svoj državni zbor, imejte svojo armadico, ki jo oblecite v lepe uniforme, na državne pečate pa udenite črke "Svobodna Irska Država". Lahko pobirate davke za vzdrževanje šol, popravljanje potofov, za druga javna dela in za armado. Imejte svoje ministre in bodite zadovoljni, da se smete imenovati "svobodna" država. Da si prihranite stroške s predsednikom ali kraljem, naj bo kralj Anglije tudi vaš kralj in angleški poslaniki tudi irski poslaniki.

Nekaterim Ircem se je to dopadlo, ustanovili so vlado, organizirali armado, sklicali državni zbor in se navduševali ob mamljivem imenu "svobodna irska država."

Drugi, bolj trmoglavji, pa so zahtevali republiko. In tako se je kar na lepem razvila civilna vojna. Takole se je dogodila: Najprvo so se topli katoliški Irci z Angleži; potem so si privoščili še protestantske Ircce. Ko so dobili svobodno državo, so hitro formirali vlado in proglasili tiste, ki so rekli, da jih more samo republika potolažiti, za veleizdajnike. Tepencija je postala še bolj zamotana; republikanski in svobodni Irci med seboj, vsi skupaj proti protestantskim Ircem in potem vse tri skupine proti Angležem, vsaka na svoj način. Nova vlada je dala pomoriti že nekaj republikancev, druge pa šele misli, ako ji pridejo v pest. Če bi na kak čudežen način zmagali republikanci, bi takoj drugi dan pomorili vse sedanje irske ministre, tudi vsled veleizdaje.

Čudne reči se gode. . . .

***

E. V. Debs se pripravlja za organizacijsko delo.

Zadnji teden je odšel Eugene V. Debs iz čknaškega sanatorija na svoj dom v Terre Haute, Ind. Na kolidvor ga je spremilo več sto sodrugov in prijateljev. Pred odhodom je Debs konferiral z glavnim tajnikom socialistične stranke, s katerim sta napravila načrt za Debsovo agitacijsko turo po Zedinjenih državah. Debs se je toliko utrdil, da namerava podvzeti pot že v nekaj tednih, morda še prej. Kakor je povedal v svoji izjavi, ki je bila priobčena tudi v Proletarcu, bo deloval za pojačanje socialistične stranke in skušal priversti v njene vrste vse tiste elemente, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, ali pa so bili do razdora v socialistični stranki.

Na shodu dne 26. novembra v Chicagi je bil Debs tako prisrčno sprejet od šest tisoč ljudi broječe množice v dvorani in par tisoč zunaj dvorane, ker notri ni bilo več prostora, kakor do danes še noben delavski vodja v Zedinjenih državah.

Kakor poročajo, se bo vršil prvi Debsov shod v Cantonu, Ohio., kjer je napravil pred leti tisti govor, radi katerega so ga poslali v ječo. Vsi Debsovi shodi bodo aranžirani iz glavnega stana soc. stranke.

Shodi, na katerih bo govoril Debs, so sedaj aranžirani v toliko, da se bo prvi vršil v Cantonu, drugi v Clevelandu in tretji v New Yorku. Potem pride nazaj v Chicago, kjer bo prevzel načelstvo organizacijskega oddelka socialistične stranke.

Ameriška imena.

(Jugoslovanski Oddenek F. L. I. S.)

Sloviti ameriški pisatelj H. L. Mencken je l. 1919 izdal knjigo pod naslovom "The American Language," ki je vzbudila nemalo zanimanje. Nedavno je Mr. Mencken izdal novo popravljeno izdajo te knjige. V isti popisuje pisatelj razvoj angleščine v Združenih Državah in prihaja do zaključka, da bo ameriška panoga angleškega jezika postala sčasoma popularni svetovni jezik. Jako zanimivo popisuje pisatelj, kako jezik priseljencev vpliva na ameriško angleščino in ista na materinščino priseljencev samih.

Eden izmed najbolj zanimivih poglavij je ono, ki razpravlja o družinskih imenih v Ameriki. Bržkone nič ne odseva tako jasno pravecote sestave ameriškega naroda kot proučevanje ameriških predimkov. Iz seznama članov 66. kongresa jemlje Mr. Mencken za vzgled sledeča imena: Babka, Bacharach, Baer, Chindblom, Crago, Dupre, Esch, Focht, Goldfogel, Goodykoontz, Hernandez, Hoch, Juul, Kahn, Keller, Kiess, Kleczka, Knutson, Kraus, Lazaro, Larsen, Lehlbach, Rodenberg, Romjuc, Siegel, Steenerson, Volk, Volstead, Voight, in Zihlman. Nič angleškega ni v teh imenih. Pisatelj se nadalje zabava s prelistanjem knjige "Who's Who in America" (Kdo je kaj v Ameriki), v kateri knjigi so navedene vse odlične osebe, živeče v Združenih Državah. In da ostanemo le pri črki "A", najdemo sledeča imena "odličnih Amerikancev" z neangleškimi imenom: Aasgaard, Abbe, Abt, Aekerman, Adler, Agassiz, Agee, Allaire, Alsberg, Alschuler, Althoff, Althouse, Ament, Amstutz, Amweg, Andrus, Angellotti, Anschutz, Anstadt, App, Arndt, Auer, Auerbach, Ault in Auman.

"Skoraj vsi drugi sezname Amerikancev", pravi pisatelj, "bodo pokazali imena iste vrste. Saj že vsaka telefonska knjiga nudi polno dokazov, da je kljub nadaljni politični in kulturni pretežnosti izvirnega angleškega plemena ameriški narod do dobrega prenehal biti pristno angleški ali celo pretežno angleški po krvi. Kri, ki se pretaka po žilah ameriškega naroda, je neredna in nerazrešljiva mešanica, ki pa ni že zadostno zmešana, da bi tvorila jasno enoto. Nekaj tujinstva še vedno visi na milijonih Amerikancev. Ravnotako, kakor so Škoti in Velši preplavili Angleško in deloma izpodrinili pristne Angleže, tako so Irci, Nemci, Italijani, Škandinavci, Židje iz vzhodne Evrope, Slovani, in nekeje Francozi in španjolski mešaneci izpodrinili potomce prvih kolonistov."

Črka "Z" v newyorški telefonski knjigi je zlasti zanimiva; edini anglosaksonski predimek je Zacharias, in še ta je grškega izvira. Tu najdete nemška imena, slovanska, italijanska in židovska, tudi nekoliko grških, španskih, madžarskih in švedskih. V imeniku mesta New York je četrto najbolj običajno ime: Murphy, irski predimek, — in peto: Meyer, ki je nemški in dostikrat židovski predimek. Imena: Mueller, Schneider in Klein — se pojavljajo med petdesetimi najbolj običajnimi imeni. Židovsko ime Cohen je osmo in Levy deveto ime po vrsti. Taylor, ki je jako tipično britansko ime in ranžira na Angleškem in Velškem na četrtem mestu, je v New Yorku šele na 23. mestu. Pred njim niso le Murphy, Meyer, Cohen in Levy, marveč tudi Schmidt, Ryan, O'Brien, Kelly in Sullivan. V Chicagi ranžirajo pred imenom Taylor taka neangleška imena kot Schmidt, Meyer, Hansen, Larsen. V mnogih pokrajinah na Jugozapadu sta tipični španski imeni Lopez in Gonzales veliko bolj običajna kot Smith, Brown in Jones; v Middle West je škandinavsko ime

Olson marsikje bolj pogosto kot Taylor ali Williams, in v mnogih krajih na Jugu in na Severu je francosko ime Duval vsaj tako običajne kot angleški Brown.

Razun tega ne smemo pozabiti, da se imena mnogih priseljencev s časom poangležujejo. Tekom časa je marsikateri Schmidt postal Smith, marsikateri Braun postal Brown in Mueller postal Miller. Ravnotako je ime Johnson, ki je izmed čičaških predimkov prvo po vrsti, in Anderson, ki je tretje, dobil precej prirastkov iz Škandinavskih izvirov; Johnson celo iz ruskega Ivanov. Miller je razmeroma precej redko ime na Angleškem in se ne nahaja niti pri petdesetih najbolj običajnih imenih. Ali v Bostonu je na tridesetem mestu, v New Yorku na tretjem, v Baltimore na četrtem in v Philadelphiji celo na drugem mestu. Pisatelj navaja, da so v tem zadnjem mestu k temu imenu večinoma prispevali Mueller-ji, v Chicagu pa poleg njih še škandinavski Moeller, češki Mlinar, itd.

Pisatelj razlaga izvir nekaterih jako znanih ameriških imen, ki so le navidezno angleškega, pravzaprav pa drugega izvira. Tako so newyorški Herkimers potomci po Herchheimer, pennsylvanijski Lanes po Lehns, Edgar Allan Poe, slavni ameriški pesnik, je bil član družine, zdavnaj naseljene v zapadnem Marylandu, katere praded je bil neki Poh ali Pfau iz Palatinata (Rheinpfalz). General Pershing je potomec nekega Alzacijanca imenom Pfoersching. Klein je postal Cline, Huber—Hoover, Schwab — Svope in Furth — Ford. Marsikateri pennsylvanijski "Carpenter" — torej angleško ime, ki je v angleščino prešel iz francoščine, v francoščino iz latinščine, a v latinščino iz starodavnega keltskega jezika, — ni niti Anglež, niti Francoz, niti Latinec, niti Kelt, ampak po izviru nemški "Zimmermann". Dostikrat se dogaja, da le nekateri člani istega rodu spremenijo svoje ime, dočim drugi pridružujejo staro obliko. Tako imamo v Pennsylvaniji družine "Carpenter" in "Zimmermann", ki so si v sorodstvu. Neki Francoz imenom Le Roy (kar pomenja: kralj) se je v 18. stoletju naselil v Mohawk Valley; danes se njegovi potomci imenujejo: Leroy, Lanraway in King.

Še par zanimivih imenskih sprememb: Grk Triantafyllopoulos (kar pomenja: roža) postane dostikrat Rose, Giannopoulos postane Johnson in Demetriades — Jameson. Poljak Wilkiewicz je že postal Wilson, škandinavski Knutson se je spremenil v Newton, češki Kovač in ruski Kuznjecov sta postala večkrat Smith. Pokojni James E. March, republikanski političar v New Yorku, je bil izvirno Antonio Maggio, Paul Kelly, vodja Longshoremen's Union, je slišal poprej na ime Paolo Vaccarelli. Neki Alessandro Smiraglia je postal Sandy Smash, Francesco Napoli se je prekrstil v Frank Knapp in Luigi Zappariello v Louis Smith.

Mr. Meucken navaja razloge za take prekrstitve. Marsikatera tuja imena nudijo Amerikancu velike težkoče glede izgovarjave; novo-došlec, ki se naveliča večnega krivega izgovarjanja svojega imena, nazadnje opusti nekatere črke, ali pa cele zloge ali ga celo popolnoma spremeni.

"Izmed vseh vzrokov narodnega sovraštva je nevednost največji." — H. Th. Buckle.

Strinjaš se, da je Proletarec dober list in praviš, da vsako številko od kraja do konca prečitaš. Ali se ti ne zdi potrebno, da ga pokažeš še prijatelju, da se tudi on uči iz njega? To bo duševni dobiček zate in zanj.

Nekaj o ledenikih.

Izpod sneženih nasipov v zgornjih planinskih kotlih izvirajo ledeniki. Ledeni skladi napolnjujejo od zgoranjega izvira do spodnjega konca vse gorske globočine, kakor bi bile zalite z vodo. Kakor po strugi tekoča reka napolnjuje ta planinski led dolino od brega do brega.

Tekoči reki enako se pomika ledovje med bregoma, vije se kakor dolina, skrčuje se in razteguje z dolino vred; da, celo v tem so ledeniki enaki rekam, da se zliva po dvoje ledenikov v enega, kakor se stekata dve reki in združujeta v eno. Res ledenik je povsem podoben zamrznjeni reki, njegovo ledovje se vije in upodablja po strugi, kakor da bi ledenik ne bil iz ledu, ampak iz mehkega vodenega testa.

Take ledene reke, pri nas ledeniki pri Nemcih pa Gletschner, angleško glacier imenovane, segajo dostikrat po štiri do pet tisoč čevljev daleč od mej večnega snega v nižje kraje dolin, dokler ne zadenejo tako gorkega kraja, da se taja toliko ledu, kolikor ga priteka, sploh se pa otaja letos manj, drugo leto nekaj več spodnjega konca, zato ne sega ledenik vsako leto enako daleč v spodnjo dolino. Izpod spodjedene ledovja na spodnjem ledenikovem koncu pa izvirajo studenci in potoki. Ledeniki imajo na nekaterih mestih gladko površje, povsem podobno mirni gladini vode. Iz večine pa so mnogovrstno razpokani, ne le na površju, ampak tudi po notranjščini. Po površju in po razpokah, ki segajo tu pa tam skozi vso debelost notri do tal, se raztekajo in precedajo plitve vodice: Videti je, kakor bi segale žive žile po vsem ledu. Po teh žilah se odteka voda, ki se dela pri tajanju ledu; voda se nabira pod ledenikom, teče pod ledom navzdol in privre na koncu kot ledeni potok izpad ledenika. Pri iztoku vidiš večidel velikanska, krasno vzbočena ledena vrata, kakor ko bi bila — Ljubljanici pri Vrhniku enako — prodrla silovita reka mogočno skalovje.

Poseben značaj imajo ledeniki od dveh stvari.

1. Ledenik nosi s seboj in tira navzdol veliko množino kamenja, peska in sipe. Na onih krajih, kjer je ledenikov tok širši, nabira rada ta tvarina po straneh ter dela nasipe in obronke. Po krajih in na koncu ledenika se nabirajo veliki kupi, znani pod imenom: "Moraene". Po tistih krajih, kjer zadeva skupaj dvoje ledenikov, se nabirajo kamene groblje tudi preko srede združenih ledenikov prav po tistem toku, po katerem se stika ledenik z ledenikom.

Znanstveno preiskovanje ledenikov sta šele leta 1840 sprožila Carpentier in Agassiz. Pokazalo se je, da je pomikanje ledu po visokih snežnikih in po arktičnih krajih silovito. Spoznalo se je, da pehajo ledeniki pred seboj cele razvaline kamenja, in to ne le po vrhu, temuč tudi pri tleh in ob straneh svoje struge. Na visokih planinah lomijo ledeniki kamenje in velikanske skale in tirajo take razvaline z velikim skalovjem vred v daljnje kraje, kjer jih nakopičijo posebno ob svojih koncih. Poprej so mislili geologi, da so vode priploville z ledom iz daljnih severnih gora v južne dežele tisto zašlo skalovje, ki ga imenujejo eratiške skale, katere so po več krajih raztresene zlasti po Nemškem; sedaj vemo, da so baš ledeniki s svojim silovitim počasnim pomikanjem pripehali s seboj te skale iz planin.

2. Ko se ledeniki pomikajo niže in niže, brusijo in likajo pečine poleg svojega toka. Brusijo pa pečine s peskom, ki si ga delajo sami, ko meljejo kamenje, katero pride v špranje pregiblajočega se ledov-

a. Po marsikaterih planinskih dolinah, posebno na švicarskem v dolini Aarski, se nahajajo visoko nad ravnino take obrušene pečine. Pot iz Meyeringa v Grimsel drži čez ploščasto skalovje, in to je tako gladko izlikano, da je začetkoma izpodletalo konjem in ljudem, dokler niso vsekali drobnih razorjev v gladka tla.

Tako zapuščajo ledeniki sledove svojega nekdanjega delovanja, zanesene skale in oglašene pečine. To so trdne priče, s katerimi priroda oznanja, da so svoje dni tisti kraji bili prepreženi z ledeniki.

Med sledove, ki jih zapuščajo ledeniki, se štejejo tudi takozvani ledeni mlini ali orjaški kotli. No, kaj pa je to? Na spodnjem koncu ledenika mora biti toplota večja kakor tam, kjer voda zmrzuje. Z vednim tajanjem pa se delajo dereči otoki ali grape, ki se po ledenikovih razpokah udirajo v dolino. Take grape ledeniške vode delajo visoke slapove. Včasih zadeva tak slap na dnu na pregibno skalo. Slapovi vode, ki blijejo ob skalo, jo izpodjedajo sedaj na tej, sedaj na drugi strani. Ker je skala težka, jo potiska lastna teža vedno na isto stran, kjer je jama globoka, in s takim tlačenjem se vrtili skala proti globoki strani kotla. Enako vrtenje velikih kamnov se opazuje tudi v udorih drugih slapov. Taki slapovi kotli se nahajajo s kamni, ki so jih vrtili, vred n. pr. v Luzernu na takozvanem ledenikem vrtu, katerega so našli leta 1872. Ta največji kotel tega vrta je deset metrov globok in na vrhu osem in pol metrov širok. Ti ledeniški kotli so zahtevali razmiselnja, da je bil Luzern nekdanj pokopan pod ledenikom. Pogosteje se nahajajo drugi sledovi nekdanjih ledenikov, namreč groblje po krajih in po koncih natega kamenja, pa tudi ledeniški obruski in ogledki.

Taki sledovi, katere nahajamo na mnogih krajih daleč od sedanjih ledenikov, nam kažejo, da so se ledeniki v predzgodovinskih vekih razprostirali veliko bolj na široko kakor dandanašnji, pokrivali so celo mnogo več sedaj zmerno toplih dežel. Po takih znamenjih se je spoznalo, da so se ledeniki po švicarskih Alpah in po Pirenejih v predzgodovinskih dneh razprostirali dosti širše nego sedaj.

Alpinski ledeniki so nekdanj segali na severni strani do Monakova, na severnovzhodni do Dunaja, na jugu do jezera Garda in na jugozahodu do Lyona in do Nizze. Pa tudi več drugih pokrajin, ki v zgodovinskih vekih niso nikdar imele ledenikov, so jih imele v predzgodovinskih časih: Vozezi n. pr., Črni les, Rudne gore, Škotska in Anglija.

Kdor se smatra za zavednega, pa ne stori ničesar, da bi pridobil druge delavce za socialistično organizacijo, ne izpolnjuje svoje dolžnosti, ne napram splošnosti, ne napram samemu sebi. Kajti sam si ne bo pomagala, če ne bo organizacije, ki izvrši to delo za vse, borej tudi zanj.

Kapitalistični listi trdijo naprej, da sedanja sovjetska vlada ni ljudska vlada. Ampak oni niso pozvani izrekati sodbo o tem, kajti prav ti listi zagovarjajo sistem, ki nima sam nič opraviti z vlado ljudstva. Kdor kritizira, se mora sam ravnati po načelih, ki jih jemlje za podlago svoje kritike.

Ker je socializem prepričan, da so v kapitalističnem sistemu vzroki vojne, mora prihajati do zaključka, do katerega resnično prihaja: Pogoj je, da se odpravi kapitalistični sistem; posledica bo, da minejo vojne.

LEV. N. TOLSTOJ:

Jetnik v Kavkazu.

(Nadaljevanje.)

Stopil je v čedno sobo; stene so bile oglašene z ilovico, ob sprednji steni so stali pisani divani, dragocene preproge so visele vsenaokoli, na njih so lesketale bogato s srebrom okovane puške, samokresi, sablje. Zadaj v kotu je stala nizka peč. Snažna so bila trdostepana glinasta tla. V celem sprednjem kotu je bila pogrnjena klobučinna, čez njo preproge, na tleh so ležale mehke blazine. In na preprogah, vsi v šlapah, so sedeli Tatarji: črni, rdeči in trije drugi. Njih hrbti so sloneli na pernatih blazinah, pred njimi na okrogli deski je stala pečena kaša in v skledi stopljeno maslo, nadalje v vrču tatarsko pivo, buza imenovano. Jedli so s prsti, roke so imeli vse mastne.

Črni je skočil pokonecu in ukazal, da se ima Žilin uvesti na stran, ne na preprogo, ampak na gola tla. Nato je zopet počenil na preprogo in traktiral svoje goste s pogačami in z buzo. Nogajec je posadil Žilina na odkazano mesto, sezul vrhne čevlje, katere je postavil k vratom, kjer so stali tudi drugi čevlji, in sedel na klobučino bliže k gospodom: poželjivo je gledal, kako jedo, in sibrisal sline.

Ko so Tatarji bili gotovi s pogačami, je prišla Tatarica, v srajci in hlačah kakor deklica, glavo ovito v ruto. Pospravila je posodo in podajala nato lep žehetar z ozkim dulcem. Tatarji so si umili roke, jih prekrizali, poklekli, pihnil na vse strani in pomolili. Potem so se še nekaj časa po svoje pomenkovali, nakar se je obrnil eden gostov v ruskem jeziku k Žilinu.

"Tebe," je rekel; "je vjel Kazi-Muhamed. Pokazal je na rdečega Tatarja. "On te prepušča Abdul-Muradu." Pri tem je pokazal na črnega. "Abdul-Murad je zdaj tvoj gospod."

Žilin ni odvrnil ničesar. Abdul-Murad je pričel govoriti zdaj, pri čemer je večkrat pokazal na Žilina. Tolmač je rekel:

"Ukazuje ti, da piši domov pismo, da pošljejo za te odkupnino. Kadar dobi odkupnino, ti da zopet prostost."

Žilin je premišljeval in dejal:

"Koliko odkupnine hoče imeti?"

Tatarji so se pomenkovali med seboj. Tolmač je izjavil:

"Tri tisoč rubljev."

"Ne," je ugovarjal Žilin, "tri tisoč ne morem plačati."

Abdul je skočil pokonecu, mahal z rokami in zaklical Žilinu meneč, da ga bo razumel, nekaj besed. Tolmač je prestavil:

"Koliko ponujaš?"

Žilin je nekoliko pomislil in rekel:

"Petsto rubljev."

Tatarji so kričali vsenavprek. Abdul je vpil na rdečebredca, brbljal je toliko in tako razburjeno, da mu je škropila slina iz ust.

Rdeči pa je samo pomežikaval in emakal z jezikom.

Zopet je pričel tolmač:

"Tvojemu gospodu je petsto rubljev premalo. On sam je plačal zate dvesto rubljev; Kazi-Muhamed mu jih je bil dolžan. Vzel te je za dolg. Tri tisoč rubljev — za manje te ne more izpustiti. Ako nočeš pisati, te vržemo v jamo in te kaznujemo z bičem."

Ej, si je mislil Žilin, če človek pokaže strah, tedaj pride težko zopet na noge . . . in odgovoril je tolmaču:

"In ti mu povej, psu, če me hoče oplahiti, tedaj ne dobi niti kopejke — potem sploh ne maram pisati. Nimam prav nobenega straha pred vami in ga nikoli ne bom imel, psi!"

Tolmač je prestavil in zopet so se Tatarji pomenkovali.

Dolgo so brbljali, nato je skočil črni na noge, se približal Žilinu, se smejal pri tem in mu nekaj zaklical.

Tolmač je prestavil: "Daj tisoč rubljev."

Žilin je vztrajal pri svoji ponudbi:

"Več ko petsto rubljev ne dam. Če me usmrтите, tedaj ne dobite prav nič."

Zopet so se posvetovali Tatarji, poslali Nogajca proč in pogledavali zdaj na Žilina, zdaj na vrata. Zdaj se je vrnil Nogajec in za njim se je vlekel debel človek; obleka je bila raztrgana, bosí nogi sta tičali v plohu.

Vzklik začudenja se je izvil Žilinu, ko je spoznal Kostilina. Tudi njega so vjeli! Posadili so ju vštric. Med tem ko so Tatarji zijali vanja, sta si pripovedovala svoje doživljaje. Kostilin je pravil, da ni mogel spraviti konja naprej: obstal je, in vrhutega se puška ni hotela izprožiti. Abdul ga je dohitel in vjel.

Abdul je skočil pokoncu, pokazal na Kostilina in rekel nekaj.

Tolmač je prestavil, da sta oba last enega gospoda; kogar odkupnina pride preje, tega izpusti prvega.

"Vidiš," je prigovarjal Žilinu, "ti si divji in tvoj tovariš je miren. Pisal je domov pismo, poslali bodo pettisoč rubljev. Dobro ga bomo pitali in nič žalega mu ne storimo."

"Naj moj tovariš naredi, kar mu drago; on more, on je bogat, jaz pa nisem bogat. Kakor sem rekel, tako ostane. Ubijte me, če hočete. Koristi ne bodele imeli od tega. A za več ko 500 rubljev ne pišem."

Po doljšem molku je Abdul zopet poskočil, prinesel škrinjico, vzel iz nje pero in cunjjo papirja, je porinil pred Žilina, ga potrkal po rami in mu kazal z znamenji, naj piše. Torej je bil videti zadovoljen s petsto rublji.

"Potrpíte še malo," je zaklical Žilin tolmaču. "Povej mu, naj naju pošteno hrani in oblači, kakor se spodobi, naj naju ne loči — skupaj nama bo lažje pri sreči — in naj naju nikar ne ima v plohu."

Pri tem, kakor je pogledal Abdula, se je moral smejati. Tudi Abdul se je smejal in je odvrnil:

"Najboljšo obleko vama dam: čerkesko suktnjo in škornje, lahko gresta z njimi na svatbo. Jedla bodeata kakor kneza. Ako hočeta ostati skupaj, lahko živita v zaboji. Ploha pa vaju ne morem oprostiti — ušla bi mi; no za čez noč ga vama bom pustil vzeti dol."

Stopil je še bliže k Žilinu, ga potapljal po rami in lomil po rusko:

"Ti dober — pišeš — jaz dober."

Žilin je napisal pismo; da bi nikdar ne moglo dospeti, je naredil napačen naslov. In pri tem si je mislil: bežal bom.

Odvedli so Žilina in Kostilina v zaboj, prinesli jim koruzne slame in vrč vode, kruha, dvoje starih čerkeskih oblek in vsakemu par ponošenih vojaških škornj, vzeti brez dvoma ubitim Rusom. Na noč so jima sneli ploha in ju zaprlí v zaboj.

Tako je preživel Žilin s tovarišem cel mesec. Abdul se je vedno šalil:

"Ti, Ivan, dober; jaz, Abdul, dober."

Ali hranil ju je slabo. Dobivala sta samo nekvašen kruh iz prosene moke ali nepečeno testo.

Kostilin je pisal še enkrat domov; ker denar ni došel, je bil zelo potr. Po cele dneve je presedal v zaboji in računil, kdaj bi utegnilo priti pismo, ali pa je spal. Žilin pa je vedel, da pismo, ki ga je pisal, ne more dospeti domov, in tudi ni pisal nobenega drugega.

Kje, si je rekel, naj bi vzela mati toliko denarja, da me odkupi? Saj je večjidel živela od tega, kar sem ji pošiljal. Ako bi morala nabrati petsto rubljev, bi se uničila. Bog mi bo pomagal, da se sam spravim ven."

In hodil je okoli po vasi, žvižgal ali si s čim drugim preganjal čas: delal je punčike iz gline ali pa pletel košarice iz dračja — v takih rečeh je bil mojster.

Nekoč je naredil punčiko z nosom, rokami in nogami, v tatarski srajci, in jo postavil na streho.

Abdulova hčerka Dina je zagledala punčiko in sklicala Tatarke. Postavile so na tla svoje vrče z vodo, gledale na streho in se smejale. Žilin je vzel punčiko dol in jim jo ponujal. Smejale so se, a niso se upale vzeti je.

Ko so bile odšle Tatarke, je šel Žilin v svoj zaboj; punčiko je pustil ležati.

Kmalu je pritekla Dina, je ogledala, zgrabila punčiko in stekla.

Naslednjega jutra, ob solnčnem vzhodu, je stopila Dina iz kočje. V roki je imela punčiko, katero je bila nakitila med tem z rdečimi cunjicami, jo zibala kakor deteta in ji pela uspavanko. Kmalu pa je prišla stara babica, jo ozmerjala, vzela je punčiko, jo razbila in zapodila Dino.

Žilin je naredil drugo punčiko, ki je bila lepša od razbite, in jo dal Dini.

Nekoč je prinesla Dina vrč in ga postavila tje; usedla se je, gledala Žilina in se smejala, kazoč na vrč.

Čemu se neki smeja? si je mislil Žilin. Vzel je vrč v katerem je menil da je voda, in ga nastavil na usta. Bil je poln mleka. Ko se je napil, je vzkliknil:

"Dobro!"

Kako je Dino to razveselilo!

"Dobro, Ivan, dobro!" je zavriskala, poskočila, ploskala z rokama, mu iztrgala vrč iz rok in zdrvila ven.

Skrivaj mu je prinašala zdaj sleherni dan mleka. Ako so delali Tatari iz kozjega mleka sirnate pogače, katere so sušili na strehah, mu je prinesla kos v rokavu. Vrgla je predenj in zbežala.

Nekoč je bila huda nevihta, kakor iz škafov je lil dež celo uro. Gorske vode so se skalile; kjer se jih je lahko prebredlo, je bilo zdaj par metrov globočine, tako da je odnašalo kamenje.

Povsod so tekli potoki, zamolkli glasovi so odmevali po gorovju. Ko se je nevihta razvlekla, je bila še vsa vas v lužah. Žilin si je izprosil od Abdula nož, zrezal iz lesa valjar in kolo in na obeh konceh je pritržil pupe.

Deklice so mu prinesle cunjic — oblekel je pupi, eno za kmeta, drugo za kmetico. Ko je bila igrača gotova, jo je postavil na potok. Kolo se je vrtilo in močic in babica sta plesala.

Vsa vas se je zbrala: fantje, dekleta, ženske, tudi moški so prišli gledat in od veselja tleskali z jezikom.

Abdul je imel potrto uro. Poklical je Žilina in mu jo pokazal.

Žilin jo je vzel vsaksebi in jo popravil: ura je šla.

Abdul je bil vesel. Podaril je Žilinu razcapano sukno; čeprav ni bila drugače zanič, vendar se je ponoči lahko odeval z njo.

Od tega časa je krožil o Žilinu glas, da je mojster. Iz daljnih vasi so prihajali k njemu: temu je moral popraviti petelina pri puški, onemu samokres; zopet drug je prinesel uro. Abdul mu je dal orodja: klešče, sveder in pilo.

Polagoma se je naučil Žilin nekoliko tatarskega. Nekateri Tatarji, ki so se bili navadili nanj, so ga prijazno nagovarjali, kadar so potrebovali njegove pomoči, in ga klicali za Ivana; drugi so ga gledali še vedno po strani.

Rdeči Tatar Žilina ni mogel trpeti. Ako ga je videl, je nagrbnčil čelo in se obrnil strani, celo psoval ga je.

Med Tatarji je živel tudi zelo star mož. Ni živel v vasi, prihajal pa je večkrat gor. Žilin ga je videl samo, če je šel v mošejo molit. Bil je majhen in je imel pripeto okoli svoje kučme belo ruto. Bradico in brke, ki so bili beli kakor sneg, je nosil obstrižene, obraz je izgledal rdeče kakor kremen; s svojim jastrebovim nosom, z bodečimi sivimi očmi, brez zobnimi ustami, iz katerih je štrlelo dvoje krivcev, je izgledal lokavo-hudobno; oprt na svojo bergljo, je gledal okoli sebe kakor volk. Ako je zagledal Žilina, je zaprhal in se obrnil strani.

Nekoč je šel Žilin dol z gore, pogledat, kje živi starec. Prišel je na stezo in zagledal vrt s kamenitim zidom; na vrtu so stale črešnje in hišica z ravno streho. Ko je stopil bliže, je videl iz slame spleteno ulnjake — brenče so letale čebele. Starec je klečal in imel nekaj opraviti pri ulnjaku. Da bi bolje videl, je privzdignil Žilin nekoliko glavo, pri čemer je zaropotal s svojim plohom.

Starec se je okrenil, hlastno vzel iz pasa pištolo in počil na Žilina, ki je komaj utegnil počeniti za zid.

Starec se je pritožil pri Abdulu. Abdul je poklical Žilina in vprašal:

“Zakaž si šel k staremu?”

“Nisem imel nič slabega v mislih; hotel sem samo videti, kako živi.”

Ta odgovor je starca jezil; sikal je, godrnjal, kaval svoja kriveca in žugal Žilinu s pestmi.

Sicer Žilin ni razumel vsega, a jasno mu je bilo, da je starec ukazal usmrtiti Rusa.

Poizvedoval je pri Abdulu:

“Kdo je ta stari mož?”

Nato je odgovoril Abdul:

“Imeniten mož! Kakšen mož! Veliko Rusov je usmrtil. — In bogat je bil. Imel je troje žen in osem sinov. Vsi so živeli skupaj. Tu so prišli Rusi, razdjali aul in mu ubili sedem sinov. En sin se je udal Rusom. Starec je šel k Rusom in se izročil sam. Tri mesece je živel pri njih, našel sina, ga usmrtil in zbežal. Od tistega časa ni šel več na vojno, romal je v Meko in molil. Zato ima turban. Kdor je bil v Mekki, se imenuje hadži in nosi turban. On ne ljubi tvojih bratov; te usmrtiti je velel; jaz pa te ne morem usmrtiti — plačal sem za-te denarja; tudi te imam rad, Ivan; jaz bi te niti ne pustil odtod, da nisem dal svoje besede.” Smejal se je in lomil po rusko: “Ti, Ivan, dober; Abdul, dober.”

Zopet je minul mesec. Po dnevi je hodil Žilin okoli po vasi ali pa so opravljale njegove spretno roke vsakovrstna drobna dela. Kadar pa je prišla noč in je bilo v aulu vse mirno, je kopal v svojem zaporu. Težko je bilo prodreti skoz kamenje; pridno je delal s

pilo in izkopal pod steno luknjo, ravno toliko da bi lahko zlezel skozi. Samo da si preje dobro ogledam kraj, si je mislil, da ne zgrešim smeri.

V to je porabil čas, ko se je bil Abdul nekam odpeljal; po kosilu se je odpravil za aul na goro, da si ogleda svet. Abdul pa je bil pred svojim odhodom zabičil Nogajcu, naj ne izpusti jetnikov iz oči. Fant je tekkel za Žilinom in klical:

“Ne hodi! Gospod ni dovolil! Takoj pokličem ljudi.”

Žilin ga je znal pregovoriti.

“Saj ne grem daleč,” je rekel, “samo tja-le na goro. Pojdi z menoj. V plohu ti ne uidem nikamor. Pojdi. Jutri ti naredim lok in puščice.”

Fant ga je spremil na goro. S plohom na nogah hoditi, je bilo za Žilina zelo težko; s težavo se je vlekel. Ko je dospel na vrh, se je usedel in se oziral na vse strani. Proti jugu se je svet znižaval, tam se je pasla čreda konj in v dolini je ležal aul. Druga gora je strmo kipela kvišku; za njo, segajoč ji čez glavo, je gledala še ena gora. Gozd se je temnil po soteskah. Gore in gore — više in više se dvigajo — in sneg zgoraj lesketa kakor sladkor. In više nego vse te bele gore kipi siva kopa mogočno v nebo. Ravno take gore — na vzhodu, na zahodu. Megle se vale po soteskah, v katerih leže posamič auli. To vse je tatarska zemlja.

Žilin je gledal na rusko stran: pod njim, daleč proč, rečica, vas, vrtovi okrog in okrog; ob rečici, enako majhnim punčikam, čepe ženske in izpirajo. Zadaj stoji nizka gora, ki jo stopničasto presega dvoje z gozdom poraslih vrhov; med gorami plava moten blesk kakor daljen dim. Žilin se je spominjal, kje je solnce, ko je živel v trdnjavi, vzhajalo in kje je zahajalo. Tam v dolini, je premišljeval, mora biti naša trdnjava — tjakaj, med te dve gori, moram bežati.

Solnce se je nagibalo k zatonu; rdečkast blesk je ovijal bele gore; in zdaj se je zmračilo in črne sence so se zgrinjale; megle so vstajale iz kotlin; v dolini, kjer je ležala zaželjena trdnjava, je žarelo kakor ogenj. Žilin je napenjal oči — in tu je vzkliknilo v njem: dim v dolini je od trdnjave!

Pozno je postajalo že. Z minareta je klical mula (mohamedanski duhoven). Pastirji so gnali črede domov, krave so mukale. Fant je priganjal, da bi se vrnila. Žilin pa se je le težko mogel ločiti.

Šla sta domov. Zdaj poznam smer, si je mislil Žilin; ura bega je prišla. Hotel je pobegniti že to noč. Mesec je bil v zadnjem krajcu, tema mu bo dobra zavezница na begu.

Na nesrečo so se vrnil Tatarji že zvečer. Niso prišli kakor drugikrat, ko so gnali pred seboj živino in veselo prihajali domov. To pot niso bili uplenili ničesar; namestu plena so imeli na sedlu mrliča, brata rdečega. Prišli so hudi.

Vsi so se zbrali k pogrebu. Tudi Žilin je stopil iz svojega zaboja. Zavili so mrliča v rjuho. Brez krste so ga nesli pod platane za vasjo in ga položili na travo. Mula je prišel. Starec so stopili vkup, si ovili kučme z rutami, se sezuli in počenili k mrliču.

Spredaj Mula, za njim v dveh vrstah po trije starci. Povešene glave so molčali dolgo. Slednjič je Mula dvignil glavo in zaklical: “Alah!” Dvignili so glave, jih zopet poveshil in sedeli tako dolgo, molče, nepremično. . . Zopet dvigne Mula glavo: “Alah! Alah!” odmeva. Zopet molk — mrtvec na travi in živi se ne ganejo. Samo veter je slišati, kako šumi v perju platan.

(Dalje prihodnjč.)

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Prosperiteta po premogarski stavki.

JOHNSTON CITY, ILL. — Vsled dolgotrajne premogarske stavke je nastalo pomankanje premoga in kapitalistični listi in politiki starih strank so zagnali krik, da je treba obnoviti obrat v premogovnikih za vsako ceno. Prišel je famozni proglas iz vladnih krogov v Washingtonu, s katerim se je operatorjem obljubljala pomoč vlade, kar je pomenilo da bodo oblasti preskrbele dovolj oborožene sile za varovanje skebov. Ampak premogarji niso drli na delo radi tega proglasa in tako je ostala edina pot, najti sporazum s premogarsko unijo. Ta se je dosegel na clevelandski konferenci, le, da na nesrečo ni bil sprejet za vse prizadete premogovniške kraje. V unijskih rovih se je pričelo z obratom in za premogarje je minil čas dolgih počitnic. Med stavko so potrošili vse kar so imeli in večinoma so se tudi zadolžili, vsaj tisti ki so imeli kaj kredita v štacuhah ali kjerkoli že. Premogarji so si mislili, da se bo delalo sedaj vsaki dan in da se bo primeroma dobro zaslužilo. To bi bilo zanje tudi potrebno, kajti obleka je pošla, sredstva tudi, dolgove se mora plačati, treba nabaviti to in ono. Ali, glej ga spaka, rovi kljub večmesečnemu počivanju ne delajo stalno. Pri nas na primer se dela zelo slabo. Samo en rov imamo, v katerem se redno obratuje, v drugih pa toliko, da obrat životari. Pa živi, ako moreš, v takih razmerah. Zaslužek je premajhen za živeti, pa prevelik za umreti. Tako dela kapitalizem. Dá ti le toliko, da ne pogineš, ne pa toliko kolikor bi bilo potrebno za dostojno preživljanje.

Delavci tarnajo, ugibajo kdo je kriv takim razmeram, in kadar so pri pijači in se jim razvežejo jeziki, postanejo tudi zgovorni, povdarjajo, kako so napredni, in veseli so zraven. To je vzrok, da delavci pijejo, četudi ne tako dobrih pijač, kakor bogataška gospoda. Mizerijo hočejo vsaj za nekaj trenotkov pozabiti, pa se razvesele pri pijači.

Ali delavci pri tem pozabljajo na nekaj drugega. Misliti nočejo! Trezno mišljenje, prevdarjenje in organizacija inteligentnega delavstva bi bila najboljša sredstva za predrugačenje razmer. Na to bi morali misliti današnji trpini, ki garajo v dobrobit drugih, sami pa žive v mizeriji.

V srdu, ki vlada med delavci, čuješ mnogokrat od tega ali onega argument, da je vseeno kam spadaš, da je socializem, kapitalizem, in vsi ti izmi ena in ista stvar, kajti na svetu bo zmerom slabo.

Taki argumenti dokazujejo, kako velika nevednost vlada med večino delavskega ljudstva in to je lahko v tolažbo kapitalizmu. Na svetu ni slabo raditega, ker ni zadosti živil, obleke in vseh drugih dobrih za vse ljudi, ampak raditega, ker jih posedujejo le nekateri, ogromna večina ljudstva pa živi v pomankanju. Živil se pridela na svetu več kakor se jih potrebuje. In pridelek se lahko še ogromno poveča. Obleke je dovolj, vsega je dovolj, in vse so naredili delavci. In vendar žive delavci, ki ustvarjajo bogastva, najslabše, bogataši, ki ne delajo ampak samo posedujejo delovna sredstva, pa žive v razkošnem izobilju. Da se to izpre-

meni, je treba predrugačiti družabni red. Odpraviti je treba kapitalistično gospodarsko tvorbo in jo nadomestiti s socialistično.

Ameriško delavstvo ni dovolj razumno, da bi poznalo to resnico pa se valovi sedaj k republikanski drugič k demokratski stranki. Tako "pometa" že celo vrsto let, smeti pa je zmerom enako. Torej, ameriško delavstvo še ne zna pometati. Znal bo tedaj, kadar bo prišlo pod okrilje socialistične stranke in v njenih vrstah delalo za preobrat, ki bo počistil in odstranil današnjo gnilobo in dal novi ekonomski uredbi zdrav temelj.

Socializem in kapitalizem ne moreta biti vseeno. Le človek, ki nečesar ne ve, more priti na dan s takotrditvijo. Čemu pa kapitalizem preganja socialiste, čemu jih meče v ječe, čemu ustanavlja razne "patriotične" organizacije proti gibanju zavednega delavstva?

Vladajoči razred se zaveda nevarnosti, ki mu preti in da jo odstrani, oziroma zmanjša in odloži, si prizadeva držati ljudstvo v temi potom svojega načina vzgoje, potom šovinističnega patriotizma, ki uči, da so le tisti dobri Aberikanci, ki se klanjajo dolar-skim mogotcem. Ti nisi patriot, če kritiziraš sistem ki te izkorišča, če poveš, da ne soglašaj z graftarji, ki ropajo deželo vsako leto za milijarde dolarjev. Si pa dober Amerikanec, ako se daješ na razpolago za stafažo patriotičnim organizacijam, ki jih vodijo ban- kirji in industrialci. Najboljše je še, da se za nobeno stvar ne zanimaš, razun za sportne igre. Potem boš res dober "patriot".

Delavstvo se mora zbuditi iz spanja. Podati se mora v boj. Za boj je potrebna organizacija, politična in industrialna. Naša politična organizacija, je socialistična stranka.

Postojanko socialistične stranke smo pred nedavnim ustanovili tudi tukaj. Ustanovili smo socialistični klub in ga pridružil JSZ. in s tem socialistični stranki. Štev. našega kluba je 231, J. S. Z. Svoje seje obdržuje v prostorih sodruga Antona Kovačiča.

Rojaki delavci, kateri še niste pri klubu, pristopite ob prvi priložnosti, čimprej tembolje. Prihajajte redno k sejam, zanimajte se za delavsko gibanje v Zed. državah in po vsem svetu, bodite aktivni, čitajte, razpravljajte o važnih problemih in pri vsem tem ne pozabite vršiti najvažnejšega dela: Pridobivati nove čitatele socialističnemu tisku in nove člane socialistični armadi.

JOE SHUM.

Socialistična vzgoja in agitacija.

HERMINIE, PA. — Novemberske volitve so pokazale da bi delavstvo lahko veliko pridobilo, če bi se zavedalo važnosti glasovnice. Močna delavska zastopstva bi pripomogla k socialnim reformam, ki bi nas vodile bližje in bližje k socializmu.

Včasih se veliko piše in govori zoper sodruga V. Bergerja in wisconsinske socialiste. Ampak prav socialisti v Wisconsinu kažejo ameriškem delavstvu pot do uspehov, ki se jih lahko doseže z volitvami. Socialisti v Wisconsinu so izvolili 14 zastopnikov v legistaturo in senat države Wisconsin, in enega zastopnika v zvezin kongres. To, kar so dosegli sodrugi v

Wisconsinu, bi lahko dosegli v vseh drugih državah Unije. To bi pomenilo najmanj 48 kongresnikov in v legislaturah držav precej številen klub socialističnih poslancev. In potem zmerom več, dokler ne bi bila stranka toliko močna, da bi pričela izvajati glavne točke svojega programa, kot podružabljenje naravnih bogastev, prometnih sredstev itd.

Ekstremisti pravijo, da se z volitvami ne bo nikdar ničesar doseglo. Vendar so se zadnje čase premislili in se izrekli za politično akcijo. Kapitalisti vedo, koliko se lahko doseže z volitvami. Kdor ima politično moč v državi, tisti vlada in kuje zakone, kakor je v interesu vladajočih.

Volitve so stvar, ki se jih ne da zametevati; one so znak civilizacije, one ljudi pripravljajo za pravo demokracijo. Ljudje še ne znajo voliti tako kot bi bilo najbolje zanje, kajti kakor za vsako stvar, tako se morajo tudi za volitve učiti iz izkušenj. Socializem pomeni najpopolnejšo demokracijo in dokler ne bodo ljudje zreli za socializem tudi za demokracijo ne bodo.

Socializem uči, da je treba ljudstvo izobraževati in ga vsposobljati za popolnejšo družbo. Volilci glasujejo za kapitalistične kandidate in s tem proti socializmu radi tega, ker mislijo, da so jim socialisti nevarnejši od kapitalističnih strank. Torej mora biti cilj socialistične propagande spremeniti ta nazor med neukim ljudstvom s socialistično vzgojo. Število naših pristašev bo naraščalo sporedno s številom ljudi, ki bodo vedeli kaj je socializem in kaj hoče.

Politično zrelo, inteligentno ljudstvo, bo tudi znalo ohraniti svoje pridobitve in se ne bo treba bati kontrarevolucij, ki so posledica neznanja v zaostalem delu prebivalstva, in je kot tako žoga v rokah nazadnjaških elementov.

Socialistični družabni red se ne gradi v kakih krožkih prijateljev, ki argumentirajo med seboj in rešujejo z največjo lahkoto socialna vprašanja. Ravno ti ljudje bi lahko videli, da je treba malo več kakor fraze za predruženje reči na bolje. Kadar popravljajo hiše, kateri jih imajo, stvar mnogo bolj preštudirajo. Kadar postavljajo novo hišo, dajo načrtu vso mogočo pozornost in ga od vseh strani presoajo. In mar je težje graditi hišo kakor nov družabni red?

Socialistična družba pomeni boljši ekonomski red od sedanjega; pomeni pravičnejšo družbo, torej zahteva tudi popolnejše, inteligentnejše ljudstvo. Ljudje se v splošnem neradi uče, kar jim je instinktivno prirojeno, zato tudi ne napredujemo tako hitro kot bi radi. Zamislite si, koliko so socialisti že učili ljudske mase, bodisi ustmeno, s tiskano besedo in kakorkoli je bilo mogoče. Človek bi mislil, da mora biti že vsakdo natančno poučen o socializmu. Pa jih je malo, ki bi ga razumeli. Ampak naše število narašča, človeštvo je bolj in bolj pristopno novim idejam in duh konservatizma se počasi umika.

So ljudje, ki verujejo le v silo, češ, da edino z diktaturo se lahko kaj doseže. V zgodovini človeštva smo imeli skoro same diktature in šele v zadnjem stoletju so se pričeli večji boji za pridobivanje pravic vsemu ljudstvu. In ljudstvo jih zahteva več in več. Diktatura ni trajna. Ena pade in nadomesti jo druga. V Italiji se je polastilo delavstvo v poletju 1920 kontrole nad kovinsko industrijo, kar je prineslo neuspeh in fašizem. Danes ima Italija diktaturo fašizma, ki bo morala pasti prej ali slej. Carizem, ena največjih diktatur tega stoletja, je padel, na njegovo mesto pa je prišla diktatura delavcev in kmetov. Ampak tudi ta diktatura vedno bolj popušča, posebno zadnje čase, ko je izginila nevarnost kontra-revolucije.

Diktature so le malokdaj konstruktivne. Diktature nastanejo vedno vsled namena nekaj zrušiti: Namen fašistične diktature v Italiji je zrušiti delavsko gibanje in dati vso moč kapitalističnemu razredu; to ni mogoče. Na Ogrskem je sledil diktaturi Bela Kuna beli teror, ki tudi ni ostal trajen v svoji prvotni obliki.

Če smo ljudje sposobni napredovati, ne potrebujemo diktatur, ampak kooperacije.

Še veliko se imamo izpopolniti. Zatrete instinkte sovraštva do posameznikov in narodov ter negovati prijateljstvo. Zatrete moramo instinkt pohlepa bo bogatenju na račun drugih, mesto tega pa pomagati drug drugemu. Učiti se moramo drug od drugega, trebati iz nas, kar je slabega, in negovati dobro. To je, kar znači napredek v civilizaciji.

Vojne imamo, ki prinašajo neizmerno gorje. Sedanji sistem je vzrok vojnem, v prejšnjih časih pa feudalni in drugi gospodarski sistemi. Dobro, odpravimo ta sistem, pa bom odpravili vojne. Da, ampak preje moramo postati ljudje sposobni za boljši sistem. Sedanji sistem je produkt znanja ljudi, kakršni so danes. Mase, ki so pripravljene slediti klicom gospodarjev, kadar jih hujskajo na vojno furijo, so ravno toliko odgovorne, kakor gospodarji. Saj veste, kako so pripusti ljudje v starem kraju hvalili armado in jo povzdigovali v deveto nebo ter po tihem in na glas želeli, da bi cesar zopet katerega pretepel. Ampak cesarji, ministri, kapitalisti, škofje in generali ne gredo v prve vrste, ampak naganjajo ljudsko rajo v boj in zato so v resnici mase odgovorne za vse gorje, ki je nastalo po vsaki vojni. Če hočemo biti popolnoma odkritosrčni, moramo še dostaviti, da je NEZNANJE med ljudstvom krivo, ker je tako ljudstvo najboljša opora za vladodržce. Proti Debsovi osvoboditvi je delovalo več ljudi, kakor za njegovo osvoboditev. To so stvari, o katerih mora zavedno delavstvo misliti. In ko to spozna, mora priti do edinega pravega zaključka, da je treba mase vzgajati za socializem, ker drugačnega načina ni.

Napačno je misliti, da so kapitalisti edini, ki izkoriščajo ljudstvo. Imamo na tisoče prevarantov ki niso nikaki kapitalisti, pa vendar izkoriščajo neuko ljudstvo. Pri stavbiščih, delnicah in tako naprej, je bilo ljudstvo ogoljufano za milijarde. Drzni prevaranti gredo okoli in ponujajo to in ono, kot n. pr. stroje za tiskanje denarja, in ljudje jih kupujejo. Vse hrepeni po dolarjih, in pri tem lovu ljudje navadno ne izbirajo sredstev. Delavci se na plačilni dan vračajo z dela, vsak s svojo 14-dnevno plačo v žepu. Mesto domov gredo nekateri igrati na karte, vsakdo z namenom, da bo dobil, in dobiti more le, če bo drugi izgubil. Tisti, ki te oigra ne vpraša, ali ima tvoja žena in otroci kaj jesti, kakor nisi mislil ti, ki si izgubil svoj zaslužek, tega o njegovi ženi in otrocih. Tak je svet. Ves je v igri za pridobivanje bogastev na račun drugih. Socialistični svet pa bo delal v prid vseh ljudi. Predno dobimo socializem, moramo imeti drugačne, boljše ljudi, kar sem že večkrat povdaril. Kaj je razlike, če te oguli kapitalist ali tvoj sodelavec? Kaj je razlike, če te provocira kompanija, ali pa tvoj sodelavec z denunciranjem, skebanjem itd.? Kadar si aktiven v delu za socializem, te ne bo preganjal kapitalist, ampak delavec, ki za svoj judežev posel ne prejema morda niti tolikšno plačo, kakor ti ali kdo drugi pri poštemem delu v rovu, tovarni ali kjerkoli. Ljudje smo še slabi, polni slabih lastnosti, zato je svet slab, družabni sistem slab in veliko gorja.

Vsi ljudje niso Judeži, kajti če bi bili, bi se nikdar ne izvlekli iz barbarizma. Da gremo naprej, se je zahvaliti tistim, ki so izboljšali svoj razum, in izobražujejo ostale. Če bi vsi ljudje drli samo za dolarjem in ne čutili nobenih dolžnosti do družbe, bi se nikdar ne povzpeli iz kanibalizma. Torej napredujemo, čitatelji pa naj pomislijo, da je napredek počasen, ker se ljudje počasi uče.

Zadnja vojna je bila velikanska šola, pa tudi dražja. Neki statističar je preračunal, da ako bi bili stroški vojne zapopadeni v ameriških cekinih, in bi se te zlatnike položilo v vrsto enega poleg drugega, bi vrsta segala enkrat in pol okoli sveta. Pomislite, koliko znoja, koliko truda, koliko dela je bilo treba, da se je ustvarilo tako bogastvo, ki ga je požrla vojna v leku par let! Človeštvo je zrelo za tako barbarsko igro, ki je požrla toliko bogastva in vzela milijonom ljudi življenje, ni pa zrelo porabiti toliko energije in bogastev v prid sebi. Zato voljno prenaša, ko se kapitalizem pripravljva za nove vojne, nove destrukcije in nove rope.

Ne vsi ljudje. Več milijonov jih je, združenih v mednarodnem delavskem gibanju, ki se bore proti takemu sistemu in uče ljudstvo o škodljivosti vojne in da bo odpravljena le, če se odpravijo vzroki. In vzrok je kapitalistični sistem.

Širjenje znanja med ljudstvom je pot v civilizacijo. Sodrugi, širite naše liste med maso! Pridobivajte jo v socialistične klube. Prirejte zabave, igre itd. Če ne morete organizirati priredb pod imenom socialistični klub, ker bi vam jih preprečili denunciantje, jih organizirajte potom posebnih odsekov. Ko pridejo enkrat sredstva v klubovo blagajno, razpolagajte z njimi, kakor bo najboljša za našo stvar. Od časa do časa bi morali imeti kako priredbo v podporo našemu tisku. Ne zanemarjajte prirejanja shode in predavanja. Sodelujte v kampanjah socialistične stranke. Pomagajte pri vsakem delu za napredek!

Na Herminie smo imeli preteklo poletje pet shodov, izmed katerih so bili štirje socialistični in eden od W. P. Za pokritje stroškov so se pobirali prispevki od udeležencev; dasi so bili časi radi stavke premožarjev slabi, se je v skoro vseh slučajih pokrilo stroške s prispevki, nabranimi na shodu. Izmed govornikov so nastopili na naših shodih med drugimi Henry, Brown, Smith, Snow in od komunistov Merrick. Razun teh je nastopil na našem shodu Chas. Pogorelec, ki se je nahajal na agitacijski turi po Pennsylvaniji. Obdržaval je vrsto shodov, dobil par sto naročnikov Proletarca in veliko storil za probujanje našega delavstva.

Naš klub je bil aktiven tudi v vseh volilnih kampanjah, ravno tako tudi pri prodaji slovenske in angleške literature. Širili smo slovenske in angleške socialistične letake, katere smo večinoma nabavljali iz lastnih sredstev. Poleg tega smo prispevali \$25.00 za volilno kampanjo v centralni fond stranke v Penna., in poslali smo tudi prispevke, ki so jih nabrali naši agitatorji v kampanjski fond. Sedaj smo poslali zopet \$15.00 socialistični stranki v Penna. za pokritje deficita, ki je nastal v zvezi z volilno kampanjo. Vse to delo je mogoče vršiti le z organizacijo. Če bi jo ne imeli, bi tudi kampanje ne bilo, ne sredstev in ne delavskih kandidatov.

Število glasov, oddanih za socialistično stranko, je bilo v naši naselbini zadovoljivo, kljub temu, da se je moralo do 150 volilcev izseliti radi izgubljene stavke. Socialisti so prejeli ravno toliko celotnih glasov, kakor demokratska stranka, namreč 66, cepljenih glasov, to je za posamezne socialistične kandidate, pa smo prejeli od 75 do 79 glasov. Od predzadnjih volitev smo

napredovali kljub okolščinam, ki nam niso bile prav nič naklonjene.

Za kampanje, za socialistično propaganjo in podpiranje našega tiska potrebujemo sredstva. V ta namen priredi naš klub št. 69, JSZ., v soboto 9. decembra veselico, na katero vabimo vse tukajšnje in okoliško občinstvo. Več o tej priredbi je bilo poročano že v zadnji izdaji Proletarca.

Tukajšnje delavstvo naj vpoštevva trud in žrtve našega kluba, ki deluje v dobrobit vseh, ter naj nas poseti v soboto, 9. decembra, v najobilnejšem številu.

ANTON ZORNIK.

Bodimo pripravljani.

GLENCOE, O. — Po svetu se je pojavilo novo gibanje, ki sicer ni novo, niti ne predstavlja ničesar novega. V mislih imam fašizem, ki se je porodil v Italiji in se sedaj širi tudi v druge evropske dežele. V Zedinjenih državah smo ga dobili takoj po vojni v podobi raznih stoprocentnih organizacij, kot je Ameriška legija, Ku Klux Klan itd. Reakcija se je pojavila še po vsaki vojni in fašizmi jo predstavljajo v sedanjem času.

Reakcionarji so napovedali boj delavskemu gibanju. V Italiji, na Bavarskem, v Franciji, Zedinjenih državah, povsod so na delu temne sile, da zavirajo napredek in podaljšajo življenje trohnečemu kapitalizmu.

Proti združenim silam nazadnjaštva bi morale stati združeno delavstvo. Zavedni delavci z veseljem pozdravljajo nov sentiment med proletariatom, ki stremi za zedinjeno fronto. Čemu naj se delavski razred prepira med seboj, čemu naj se ena delavska stranka bori zoper drugo, ako je cilj vseh vreči kapitalizem in ga nadomestiti s socialističnim družabnim redom?

V Zedinjenih državah so se po razdoru v soc. stranki ustanovile razne komunistične stranke, proletarske stranke, Toiler party in še nakaj drugih sekt. Komunistične stranke niso mogle priti nikdar do veljave, ker niso našle nikakega odziva v masah in njihova taktika se je izkazala popolnoma nepraktična za to deželo. Po tem neuspehu so organizirali Workers party, ki je zavrгла staro taktiko, se izrekla za minimalni program in za legalno delovanje. S tem je bila odstranjena ovira za skupno delovanje s socialistično stranko. Ostala pa je druga ovira za enotno fronto v tej deželi. Pristaši Workers party nadaljujejo z napadi na socialistično stranko, dasiravno so pričeli že nekoliko ponehavati. Ko bodo prenehali popolnoma, bo pogoj za zedinjenje tukaj. Proti zedinjenim reakcionarnim silam morajo nastopiti zedinjene delavske sile!

Dokler take enotne fronte ni, nam nič ne pomaga jadikovanje o slogi. Bo že prišla, kadar bo delavstvo spoznalo vrednost solidarnosti. Mi pojdemo z našim delom naprej. Uvrščujmo socialistične klube in razširjamo socialistični tisk.

Kar velja za vse kraje, velja tudi za Glencoe. Naše dolžnosti so iste, kako dolžnosti zavednih delavcev po drugih krajih.

Jugoslovanske delavce v tem okrožju vabim na sejo tukajšnjega socialističnega kluba št. 2, JSZ., ki se vrši v nedeljo 17. decembra ob 10. dopoldne v navadnih prostorih. Na dnevnem redu bodo važne reči, med drugim tudi volitve klubovih odbornikov.

Zanimajmo se za svoje organizacije, kakor se reakcionarji za svoje, pa bomo kmalo v ospredju.

Tajnik kluba.

Alkoholizem.

Prehod užitega alkohola v kri.

Jako pogrešno je misliti, da se alkohol, užiti v kakšnikoli obliki (vino, pivo, žganje itd.), v želodcu in črevesjih preobraža v redilno snov. Alkohol se v prebavnih sploh ne izpreminja po vplivu želodčnega in črevesnega soka, dasi imata ta dva obilo fermentov. Vsi ti sokovi so brez vpliva na užiti alkohol in, ta prehaja v neizpremenjeni kemijski obliki skozi črevesno sluznico v kri, ki ga obdrži sorazmerno z užito količino; ko popije kdo veliko alkohola, je v krvi mnogo alkohola in obratno. Čim dospe alkohol v kri, se razlije v tekočino po vsem organizmu, v najskrivnejše organe in tkanine, napajaje vsak kotiček našega telesa. Posledica tega napajanja pa je, da se da v vseh organih kmalu po zaužitju alkohola kemijsko (z analizo) ugotoviti ta strup. Največja količina alkohola v krvi se da ugotoviti primeroma v eni uri, ko ga je kdo užil. Po tem času ostane količina alkohola v krvi enaka nekoliko ur. V vsem tem času je organizem ves prepojen s alkoholom. Med 5. in 7. uro začne količina alkohola v krvi upadati, dokler v izvestnem času popolnoma ne izgine. Brez dvojbe izginja iz našega organizma zlasti zato, ker zgoreva, potem pa zato, ker se izloča skozi pljuča, kožo in obisti (odnosno v seču). Največji del (90 do 95%) zgori; toda organ, v katerem zavreva alkohol, kakor tudi način, kako zgoreva, sta doslej še neznanata.

Glede motitev, ki jih provzročata uvajanje alkohola v naše telo, je najvažnejša dokazana istina, da se alkohol, preden zgori, v neizpremenjeni kemijski obliki pomaga k krvi raznaša po vsem organizmu, ki ostane na ta način nekaj ur prepojen s tem strupom. Ta istina nam dokazuje razen tega, da so želodčni in črevesni sokovi brez vpliva na alkohol, ki prehaja skozi črevesno sluznico v kri ter se z njo raznaša po vsem telesu.

V prihodnjih člankih hočemo popisati po vrsti vse organe, ki obdrže v sebi čisti alkohol kmalu potem, ko ga kdo uvede vase skozi usta. Iz tega razlaganja bo razvidno, da ne obdrže vsi organi enake količine alkohola, ampak da so nekateri med njimi bolj prepojeni z njim in zaradi tega tudi bolj izpostavljeni različnim motitvam in izpremembam.

Dr. Smilja A. Kostić.

***

NAROČAJTE "BUDUČNOST".

Srbska sekcija Jugoslovanske socialistične Zveze izdaja "Budučnost", srbsko-hrvatsko glasilo J. S. Z., ki izhaja v Detroitu, Mich., kot tednik.

Priporočajte hrvatskim in srbskim delavcem, da se naročajo na "Budučnost". Skrbite, da se hrvatski in srbski člani v slovenskih klubih naroče na ta list. Uspeh lista je odvisen od cirkulacije. Čim več naročnikov, večji bo uspeh.

Naslov lista je:

"BUDUČNOST", 5424 Russell St., Detroit, Mich.

Naročnina: Za celo leto \$2; za pol leta \$1. Za izposojništvo \$3 za celo leto, \$1.50 za pol leta.

S pojavi se ni igrati.

Želodčni nered, pike pred očmi, glavoboli in omotica so često zelo resni znaki. Isti lahko kažejo, da niso obistne celice vstanu potegniti iz krvi strupene nečistosti in jih izgnati iz sistema, in da preti nevarnost težke bolezni na obistih. Trinerjevo zdravilno grenko vino izčisti prebavni sistem in odstrani iz črevesja vse nepotrebne strupene stvari. Trinerjevo zdravilno grenko vino je zanesljivo zdravilo. Mr. L. Snyder nam piše iz Cabin Creek Junctiona, W. Va.: "Moja soproga je trpela na kroničnem zaprtju in plini so ji tako močno pritiskali na srce, da sem bil ves čas v strahu za njeno življenje. Trinerjevo zdravilno grenko vino ji je pomagalo. Sedaj je zdrava, ima zopet dober tek in se dobro počuti". Vaš lekarnar ali trgovec z zdravili ima Trinerjeva zdravila v zalogi. Imejte vedno doma posebno Trinerjev Liniment (za revmatizem, nevralgijo, zvijenje, bol v križu), Trinerjev Antiputrin (za grgranje, izmivanje ust in izpiranje ran), in Trinerjev Cough Sedative.

***

VAZNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomisleci, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

***

Delavsko vprašanje se ne more rešiti z milostjo, temveč le s pravico.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE ST.,
CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAMFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

U. S. GOVERNMENT SPODNJE PERILO.

2,500,000 kosov popolnoma novega volnenega vojaškega perila smo nakupili od vlade, da ga naravnost prodamo ljudem po 75c komad. Navadna cena je \$2.50 kos. Vse velikosti — srajce od 34 do 46, spodnje hlače od 30—44. Pošljemo pravo velikost. Plačajte pismonoši, ko prinese blago ali pa pošljite poštno nakaznico. Če vam blago ni povolji, vam takoj vrnemo denar. Dept. 24 The Pilgrim Woolen Co., 1476 Broadway, New York, N. Y. (Adv.)

نی نی نی

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilo in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — Organizator.

نی نی نی

Kdor se bojuje za svobodo, mora biti vedno pripravljen, da ga bodo sramotili.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in četrto nedeljo ob 2:30 popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletariata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoševajmo geslo: "V organizaciji je moč." —

نی نی نی

TAJNIKOM KLUBOV J. S. Z. NA ZNANJE.

Vsa pisma, denarne nakaznice in vse za deva tičoč se Jugoslovanske socialistične zveze, je pošiljati v naprej na sledeči naslov: Frank Petrich, 3639 W. 26th Str., Chicago, Ill., ker je urad J. S. Z. preseljen v Proletarčeve prostore. Tajništvo J. S. Z.

Telefon Canal 4340.

VINKO ARBANAS

1320 W. 18th St., Chicago, Ill.
Med Throop in Blue Island Ave.

Edina slovenska-hrvatska
trgovina cvetic

Izbera svežih cvetic za ples, svatbe,
pogrebe, itd.

Severova zdravila vzdržujejo
zdravje v družinah.

KAŠELJ

je vendar neprijeten znak in
se ga ne sme zanemarjati.
Uživajte

SEVERA'S
COUGH BALSAM,

kateri olajša kašelj te odvrne mnogo
trpljenja. Je ravno tak dober za
odrasle kakor za otroke.

Cena 25 n 50 centov.

Vprašajte po lekarnah.

SEVERA'S
COLD AND GRIP TABLETS

zoper prehlad, gripo in za odpomoč
pri glavoboli vsled prehlada

Cena 50 centov.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto,
\$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri
mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street,
MILWAUKEE, WIS.

LAWNDALE
CLOTHING HOUSE

3649-51 W. 26th Street,
CHICAGO, ILL.

Prigoroča Slovencem svojo bogato zalogo moških in deških oblek, srajc, klobukov, čepic, ovrtnikov, spodnje obleke itd. itd.

Cene zmerne — Postrežba točna.

Naročajte najboljši in najbolj razširjen socialistični dnevnik v Ameriki

"THE NEW YORK CALL"

112 Fourth Avenue,

NEW YORK, N. Y.

Naročnino za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec; samo nedeljske izdaje \$8 na leto. Samo dnevne izdaje \$9 na leto; pol leta \$5; en mesec \$1.25.

SLOVENSKA
BANKA

Zakrajšek & Češark

70 — 9th Ave.,
New York City

pošilja denar v stari kraj
hitro, zanesljivo in po
nizkih cenah,

prodaja vozne listke za
vse važne prekomorske
linije, in

opravlja vse druge posle,
ki so v zvezi s starim
krajem.

Postrežba točna in
solidna.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.